

Reglementarea situației Composesoratului comun Vișeu de Sus–Vișeu de Mijloc în perioada interbelică. Implicații sociale și juridice

*Ioan Boroica**

Abstract. The article examines the complex legal, social, and economic history of the joint forest commons (composesorate) of Vișeu de Sus and Vișeu de Mijloc during the interwar period, a time marked by deep structural tensions in Maramureș. Forests were among the region's most valuable resources, both economically and socially, linking local livelihoods to broader national and international markets. Despite their relatively small area, these forests were renowned for the high-quality spruce from the Vaser Valley and oak from Coștiui, much of which was destined for export.

The interwar Romanian state struggled to integrate and properly administer these historically rooted communal forest institutions, inherited from the Austro-Hungarian system. The agrarian reform laws triggered repeated crises in the functioning of the composesorate, especially as authorities attempted to expropriate or redistribute land.

A significant turning point occurred in 1923, when the Maramureș County Expropriation Commission ordered the expropriation of nearly 6,000 cadastral jugers (holds) for establishing a communal forest, a decision later modified or contested through several appeals. Court battles extended for decades, involving local peasants, engineers, state officials, lawyers, and influential figures such as the Groedel family, a Jewish entrepreneurial dynasty heavily involved in the regional timber industry. Their attempts to acquire parcels through legal partition, purchases, and exploitation rights fueled accusations of fraud, favouritism, and manipulation.

The press of the time played a significant role, often shaping public opinion through emotionally charged narratives that highlighted corruption, exploitation of peasants, and the decline of traditional communal institutions. Many articles blamed both external actors (“strangers”) and internal mismanagement for the disintegration of forest resources and the erosion of local autonomy.

Keywords: *Maramureș, composesorate, interwar Romania, Jewish entrepreneurship, forest resources.*

Una dintre cele mai importante probleme de ordin economic și social din Maramureșul interbelic a fost de-a lungul timpului cea a pădurilor maramureșene. Pădurile au constituit o importantă resursă economică care a depășit interesul pur local. Sub aspectul regimului de proprietate pădurile au aparținut statului, comunelor (pădurile comunale fiind înființate prin Legea de Reforma Agrară din 1921).

* Dr., cercetător științific, Muzeul Maramureșan, Sighetul Marmației, email: ionboroica@yahoo.com

Deși ca întindere aceste păduri ocupau suprafețe relativ modeste, (din datele statistice interbelice acestea ar fi ocupat o suprafață de 164.000 hectare), faima lor derivă din calitatea lemnului în special molidul din pădurile de pe Valea Râului (Valea Vaserului cum a fost denumită în perioada interbelică) care este destinat exportului pentru Occident precum și din calitatea lemnului de stejar din ocolul silvic Coștiui și din alte părți ale Maramureșului, fiind de asemenea căutat pentru export. Sub aspect social exista un strâns raport de cauzalitate între păduri și ocupațiile locuitorilor. În ciuda acestei bogății naturale, butinari maramureșeni „acei paria tăietori de păduri, cari cu desăgii și uneltele în spate cutreieră țara căutând lucrări și întorcându-se adesea schilozi și fără câștig”¹. Problematika pădurilor Maramureșului interbelic a fost și un subiect de presă, atât în cea locală cât și centrală, mai ales în ceea ce privește situația composesoratului Vișeu de Sus–Vișeu de Mijloc. Sunt disponibile cercetării relativ puține documente în arhivele publice create de composesoratul Vișeu de Sus sau de alte autorități în relație cu această instituție. Deși informațiile furnizate de presa maramureșeană² sunt de multe ori îndoielnice și trebuie privite cu anumită circumspecție, ele rămân o sursă importantă de documentare a activității acestei instituții vișeuane, relevând o adevărată saga juridică cu personaje umile precum țărani composesori din Vișeu de Sus și de Mijloc dar și personaje politice de prim rang a politicii românești. Nici unul din composesoratele Maramureșului interbelic nu a generat atâtea pasiuni, revolte campanii de susținere a unei tabere sau alteia precum acest composesorat. Prin coroborarea celor două categorii de surse documentare se poate face o reconstituire credibilă a parcursului temporal al composesoratului în perioada interbelică.

Sub aspect juridic composesoratele în Ungaria și Transilvania au reprezentat o formă de organizare a proprietății nobiliare împreună cu privilegiile asociate. Transmiterea drepturilor composesorale s-a bazat pe o ficțiune juridică din dreptul feudal maghiar introdus prin Articolul de lege IV din anul 1351 de către regele

¹ M. Lețanu, *Codrii maramureșeni*, „Graiul Maramureșului”, an II, nr. 6/15 mai 1932, p.1.

² Principalele publicații maramureșene interbelice au fost „Sfatul”, Organ al Sfatului Național Județean Maramureș, condus dr. Vasile Chindriș și dr. Dr. Titu Doros apărut între 1919–1921. Acesta se transformă după căderea guvernului Vaida Voievod în „Maramureșul”. Din 1921 Constantin Ionescu Olt publica „Gazeta Maramureșului”. Ambele își încetează apariția în 1923 și apare „Gazeta maramureșană” condusă de un comitet format din dr. Vasile Chindriș, dr. Titu Doros, Ion Biltiu Dăncuș, prof. Petrescu, Gheorghe Vornicu și Constantin Ionescu Olt. Cu timpul o parte s-au retras, ziarul fiind condus apoi de. Pr. Ioan Bârlea. Din cauza crizei economice gazeta și-a încetat apariția. A reapărut în anii 1938–1940 reeditată la Cluj. Cu durată mai scurtă au fost „Viitorul Maramureșului”, ca organ al Partidului Național Liberal și „Plaiurile maramureșene” condus de pr. Ardelean și Constantin Ionescu-Olt. „Graiul Maramureșului”, întemeiat de dr. Mihai Marina, prof. Gheorghe Dăncuș și Mihai Bologa apare din 1 martie 1932 din 1 martie 1932 până în vara lui 1940 apărând oficial ca publicație a Asociației presei din Maramureș.

Ludovic I, supranumit cel Mare (1326–1382) – instituția aviticității, respectiv transmiterea legală din oficiu a proprietății de la antecesorul decedat la moștenitori având scopul declarat de a-și fideliza casta nobiliară și conservarea averilor lor. Prin instituția aviticității posesorul averii donatate nu putea dispune mod liber de aceasta, ci trebuia transmisă moștenitorilor în baza eredității legale. Transmiterea moștenirilor în baza acestui principiu a fost desființată în principiu prin articolul de Lege XV din anul 1848 și ulterior prin introducerea Codului Civil Austriac și prin Patentele imperiale din 29 noiembrie 1852 pentru Banat respectiv nr. 99 din 29 mai 1853 pentru Transilvania. Composesoratul reprezenta o formă particulară a proprietății comune devălmașe, cu referire la bunurile nobiliare, în fapt o formă de coproprietate forțată a bunurilor nobiliare. Unele dintre bunuri nobiliare au fost divizate, respectiv terenurile de natură agricolă din intravilan și anumite terenuri de cultură din extravilan, având statut de proprietăți individuale, pe când anumite bunuri din extravilan: păduri, pășuni cu statut de avere nobiliară precum și unele drepturi asociate, regaliile minore au fost organizate și administrate ca proprietate comună. Odată cu desființarea drepturilor asociate a rămas doar dreptul de proprietate asupra pădurilor și pășunilor. Participarea composesorilor la sarcinile comune dar și la drepturile asociate a fost stabilită în funcție de cotele părți reglementate cutumiar și legiferate relativ târziu prin Articolul de lege XII din 1836, modificat de Articolul de lege XLV din anul 1880, potrivit căruia sarcinile și drepturile sunt stabilite pe baza așa numitor chei de proporționalizare prin procedura de proporționalizare. Din a doua jumătate a secolului al XIX-lea funcționarea composesoratelor a fost asimilată cu cea a funcționării persoanelor juridice conducerea și administrarea fiind asigurată de un comitet ales de adunarea generală. Pădurile composesorale au fost puse sub controlul autorităților administrative cât și a celor silvice în baza articolului de lege XXXI din anul 1879³.

Accesul la aceste averi de origine nobiliară a fost limitat în dreptul privat maghiar până la apariția Articolului de lege XVII din 1867 și în felul acesta au putut deveni membri în composesorate și evreii prin achiziția de bunuri de origine nobiliară din intravilan.

Aplicarea Articolului de lege XIX din 1898 în gestiunea economică a composesoratelor s-a prelungit până la 17 iulie 1923, data intrării în vigoare a prevederilor Codului silvic român în Transilvania. Potrivit articolului de lege XIX din 1898 în controlul activității composesorale pentru Transilvania și Maramureș au avut atribuții Ministerul Agriculturii și Domeniilor și Comisia administrativă comitatensă prezidată de prefect în a cărei atribuții se afla în principal controlul întocmirii statutelor și a registrului composesorilor.

³ Georgiu Plopu, *Părți alese din dreptul privat ungar*, Tipografia „Ateneul” Societate Anonimă, București, 1929, p. 263, 349–350, 1169.

Legislația interbelică emisă pentru organizarea și funcționarea compose-soratorilor a determinat apariția unor crize succesive în activitatea lor. Codul silvic aplicat în Transilvania din 1923 nu a ținut seama de particularitățile istorice și juridice în care s-au dezvoltat aceste instituții de sorginte medievală. Ele au fost asimilate cu obștile de moșneni sau răzeși. Ceata de răzeși sau devălmași aveau obligația de a-și întocmi așezămintele iar conducerea trebuia să fie asigurată de un comitet de 3–5 inși care întocmesc registrele cu hotărârile luate, hotărâri ce afișate public și trimise și judecătorului de ocol, judecător care poate numi el însuși membri în comitet. Legea pentru satisfacerea trebuințelor normale în lemne de foc și de construcție ale populației rurale⁴ nu aducea modificări în organizarea posesorală și accepta funcționarea după vechile statute întocmite în baza legii maghiare în cazul celor care le-aveau deja întocmite. Potrivit opiniilor unui jurist maramureșean⁵ din perioada interbelică, bine familiarizat cu problemele de drept posesoral, nici unul din posesoriile maramureșene nu trebuia expropriat. De altfel, din posesoriile rămase nu au adoptat integral modul de organizare dispus de Codul silvic care nu avea prevederi referitoare la calitățile, calificările și conduita morală a membrilor aleși. De altfel legislația de organizare și funcționare a posesoriilor avea în sine o sumă de paradoxuri. Întrunirea obștii este convocată de judecătorul de ocol, care prezidează, conduce discuțiile și aduce hotărârile, care trebuie aprobate de același judecător pentru a putea fi executate. Împotriva hotărârilor luate obște se poate face apel la judecătorul de ocol, care aduce în acest sens o hotărâre definitivă. Astfel că țăranul posesor nu avea cum să înțeleagă cum și de ce trebuie atacată o hotărâre adusă de un judecător pe care o judecă în mod definitiv tot el, judecătorul de ocol fiind prima și ultima instanță posesorală. Potrivit Codului de procedură civilă interbelic limita competenței judecătorului de ocol este 50.000 lei și împotriva hotărârilor pronunțate se putea declara apel sau recurs, pe când cea pronunțată de ajunările generale ale posesoriilor care au uneori valori de milioane nu. Astfel că judecătorul poate da sentințe în materie posesorală împotriva unor hotărâri date de instanțe superioare: tribunal, apel sau casație, fără să țină seama de autoritatea de lucru judecat, fără să existe cale de atac. În lipsa unei organizări și administrări riguroase s-a ajuns la situații paradoxale, coproprietarii să comită delict silvice furând din propria proprietate. Prima din legile interbelice care a determinat o criză a posesoriilor maramureșene a fost Legea de reformă agrară din 1921. În privința posesoriilor prevederile legii au fost ambigui, legea agrară a „dispus” sau „nu a dispus” exproprierea posesoriilor, unele dintre ele fiind

⁴ „Monitorul Oficial” nr. 86 din 16 aprilie 1925.

⁵ Gavrilă Iuga, *Spicuri din viața posesoriilor din Maramureș*, Tipografia Hermes, Sighet, 1936, p. 11.

expropriate pentru ca așa dispus legea iar altele nu au fost expropriate tot pentru că așa a dispus legea. În fapt nici unul din composesoratele maramureșene nu ar fi trebuit expropriate pentru a fi înființate păduri și pășuni comunale pentru că s-a creat un non sens juridic, întrucât pădurile și pășunile composesorale satisfăceau aceleași nevoi pentru comunitățile rurale. Prin expropriere statul stabilea prețul de expropriere care trebuia să-i fie achitat de sătenii foști composesori, adică trebuiau să plătească propria lor avere, adică pădurea ori pășunea cu care fost împroprietărită comuna, ei fiind în același timp și expropriați și împroprietăriți. Această lege a dus la o stare de paralizie a activităților composesorale .

Conform Legii pentru modificarea și completarea Legii cooperăției⁶, atribuțiunile date până atunci fostei Casei Centrale a băncilor populare (care aveau conform Codului silvic dreptul de control și supraveghere a gestiunii economice a composesoratelor, drept rămas neaplicat din lipsa instrucțiunilor privind efectuarea controlului cât și din lipsa în Transilvania de filiale ale băncilor sătești) trec controlul gestiunii composesoratelor în atribuțiile Oficiului Național al Cooperăției Române. Nici această nouă subordonare nu a ținut seama de specificul organizatoric al composesoratelor, pe care de această dată le asimila cu societățile comerciale, pe când scopul composesoratelor nu era unul exclusiv comercial. Potrivit legii menționate Oficiul Național al Cooperăției avea dreptul de îndrumare, organizare și control a întregii activității composesorale, de a participa la adunările generale, de a controla bugetele, etc. Îndrumarea sau asistența juridică s-a dovedit costisitoare pentru composesorate, jurisconsultului cooperăției trebuia să-i fie plătit în mod obligatoriu un procent din bugetul lor, pe când experților proprii nu plăteau nimic. Legea a fost criticată că aducea atingere autonomiei composesorale, Cooperăția era astfel adevăratul proprietar al composesoratelor întrucât. comitetele composesorale avea mai degrabă o existență decorativă. Rolul judecătorului de ocol de a suspenda administratorii a fost transferat Centralei Cooperative, care putea anula din oficiu hotărârile adunărilor generale ale composesoratelor, aproba bugetele (nu se puteau pune în executare fără aprobare) iar deciziile Comitetului Național al Cooperăției și ale Comitetului Central erau definitive, fără cale de atac și trebuiau puse în execuție pe cale administrativă sau de către judecătoria de ocol. Între paradoxurile legii se numără și faptul că, deși adunarea era prezidată de judecătorul de ocol, hotărârile rămâneau definitive dacă nu le ataca Centrala Cooperăției.

Contradicțiile juridice sunt continuate de Decretul lege pentru completarea Legii Cooperăție din 1938⁷ prin care atribuțiile de îndrumare, organizare și control asupra composesoratelor au trecut în atribuțiunile Ministerului de Agricultură și

⁶ „Monitorul Oficial”, nr. 82 din 7 aprilie 1933.

⁷ „Monitorul Oficial”, nr. 141 din 23 iunie 1938.

Domenii. Prin dispozițiile articolului 52 din Codul silvic, Ministerul de Agricultură și Domenii, i-a fost asigurat dreptul de control atât în administrarea tehnico-silvică a pădurilor, cât și a dreptului de control al gestiunii și a conducerii a compose-soratorilor s-a ajuns la cumularea a două tipuri de atribuțiuni ale organelor silvice incompatibile una cu alta.

Ca și în perioada anterioară Marii Uniri, pădurile compose-sorate au fost supuse regimului silvic, exploatarea lor nu se putea face decât pe baza unui amenajament sau regulament de exploatare, întocmit și aprobat conform prevederilor Codul silvic interbelic.

Acesta este în linii mari cadrul juridic care reglementa activitatea compose-soratorilor transilvănene în perioada interbelică, evident și a celui din Vișeu de Sus.

Vișeu de Sus era în perioada interbelică al doilea centru maramureșean ca importanță. În primele două decenii ale secolului al XX-lea, Vișeu de Sus era dominat sub toate aspectele de pretorul Popp Simion și familia sa. Acesta, asemenea unei părți din intelectualitatea românească erau șovini îndârjiți sprijinind politica de maghiarizare a statului maghiar. Au primit în schimb permisiunea de a se îmbogăți în dauna respectării legalității. Treptat, multe din imobilele particulare și ale compose-sorilor au intrat în stăpânirea lor. Faptul că în 1914 Popp Simion a avut 31 de procese comerciale la Tribunalul Sighet a devenit de notorietate în Maramureș. Astfel că o parte din populația locală a emigrat iar alții s-au resemnat în fața abuzurilor comise⁸. Recensământul de la mijlocul perioadei interbelice preciza că din cei 11.079 locuitori recenzați în 1930, 3.722 erau evrei, 3.616 erau români, 2.753 germani, 610 maghiari, 336 ruteni și 2 alte naționalități⁹. După criza economică Vișeu cunoștea zile grele față de perioada anterioară, când industria forestieră lucra din plin. Aspectul edilitar înainte de criză rivaliza cu Sighetul, ba și chiar politica județeană părea dirijată de aici, când lumea trăia în belșug și era pasionată de politică. Existau aici două tabere: liberalii și național țărăniștii, fără ca intruși politici mai mici să-și poată face loc aici. După criză omul de rând era copleșit de griji iar corifeii decepționați și oboșiți de viața publică. Ce mai atrăgea atenția asupra Vișeuului de Sus erau fabricile C.A.P.S-ului, și calea ferată forestieră, instituțiile: sediul plasei cu pretura și judecătoria cu șapte avocați, spitalul cu 4 medici. Era și reședința celei mai mari latifundiare din România, văduva Papp Simion, care își administra imensa sa avere cu multă energie și nu mai puțină severitate. În rest, potrivit unei opinii gazetărești avea aspectul unui cuiar de

⁸ Pr. Ioan Bîrlea, *Problema codrilor maramureșeni*, „Gazeta maramureșană”, an X, nr.15/4 aprilie 1929, p. 1.

⁹ ****Recensământul general al populației din 1930* vol. II, partea I, p. 276.

mizerie și lux de prost gust evreiesc, etalat sâmbătă seara pe strada principală care servea ca loc de promenadă pentru domnișoare¹⁰.

Sub aspectul avuției în terenuri autoritățile responsabile pentru aplicarea Reformei Agrare din 1921 în Maramureș au identificat pentru Vișeu de Sus (unit fiind atunci cu Vișeu de Mijloc) 68 de proprietari cu peste 30 iugăre cadastrale, deci expropriabili, însă în cea mai mare parte evrei. Dintre aceștia pe departe statul (Erariul) deținea cea mai mare suprafață: 37.693 iugăre cadastrale, composesoratul 24.424 iugăre cadastrale, Fondul de pensiune al muncitorilor erariali cu 852 iugăre, moștenitorii lui Man Ludovic și dr. Iuga, 669 iugăre¹¹. În evidențele cadastrale întocmite în anul 1860 odată cu introducerea cadastrului stabil composesoratul Vișeu de Sus avea înscrise 23.127 iugăre cadastrale 1.464 stânjieni pătrați cuprinzând păduri și pășuni alpine identificate prin toponimele Greabănu, Novăț, Valea Peștilor, Valea Rea, Valea Balmoșului, Fața Vaserului, Dosu Greabănului, Novicior, Valea Greabănului, Valea Boului, Valea Pișetului, Ihoșa, Mociraș, Izvoru Râpchilor, Brelici, Izvoru Cailor, Roșu, Valea Scradei, precum și multe parcele risipite în hotarul celor două localități printre proprietățile particulare. Suprafața înscrisă în vechile evidențe s-a considerat că nu corespunde cu cea reală fiind evaluată înainte de Primul Război Mondial ca fiind de 24.424 iugăre cadastrale¹².

Aplicarea Legii de Reformă agrară în cazul composesoratului Vișeu de Sus a declanșat o serie de crize în funcționarea composesoratului ce se acutizau de fiecare dată când demersurile juridice ajungeau într-un punct critic. În perioada în care Comisiunea de ocol Vișeu avea în lucru exproprierea composesoratului a fost convocată pentru data de 4 martie 1923, adunarea generală a ordinară a composesoratului Vișeu de Sus-Vișeu de mijloc, respectând prevederile Articolului de lege XIX din 1898 încă în vigoare. Convocarea este făcută de Ludovic Man la 10 februarie 1923 aflat la Șomcuta Mare. Întrucât în termenul fixat în convocare nu s-au prezentat numărul legal de membri pentru a fi organizată adunarea, aceasta a fost reprogramată pentru data de 25 martie 1923. Cu această ocazie este încheiat un proces verbal care rezumă discuțiile și hotărârile luate stabilite în prealabil prin ordinea de zi. Ședința a fost prezidată Mihai Popp, pretor, delegat al Comisiei județene. Comitetul de conducere al composesoratului a fost constituit din Ludovic Man, iar ca membri președintele composesoratului, parohul Victor Ștețiu – econom, Gheorghe Tomoiagă – casier, Ștefan Coman, notar comunal și

¹⁰ *Reportaj Vișeu de Sus – impresii și constatări*, „Graiul Maramureșului”, an III, nr. 52/16 august 1934, p. 2.

¹¹ Arhivele Naționale Istorice Centrale (infra: ANIC), Fond Comitetul agrar, inventar 477, dos. 20/1924, f.13.

¹² Arhivele Naționale, Serviciul Județean Maramureș, (infra: AN, SJMM), Fond *Ocolul Agricol Vișeu de Sus*, nr. inv. 69, dos.23/28.

secretar al adunării, adunare la care au asistat și oficialități, Ioan Deac inginer și inspector silvic, delegat al Regiunii silvice, Artemiu Coman, inginer la Ocolul silvic Vișeu, și nemembri ai composesoratului¹³. Adunarea se desfășurat conform unui ritual deja cunoscut, constatarea legalității și numărului necesar de membrii a aduce hotărâri. A fost prezentat și aprobat raportul financiar pentru anul încheiat, s-a discutat problema ocupațiilor de teren în composesorat, investind comitetul de conducere cu rezolvarea problemelor. S-a discutat și aprobat noua listă a composesorilor pregătită de un comitet ad-hoc prezidat de Victor Ștețiu. Propunerea de modificare a statutelor se amână până la intrarea în vigoare a noii legi silvice. În relația cu autoritățile de reformă agrară sunt delegați președintele, vicepreședintele și eventual, avocatul. Se discută și aprobă vânzarea de masă lemnoasă din muntele Obcioara, a cărei exploatare și vânzare să se facă sub supravegherea ocolului silvic. Tot din acest munte se discută vinderea doborâturilor de vânt, cu prioritate pentru a se putea construi drum de acces, ca apoi un comitet să stabilească care sunt composesorii care au cea mai urgentă nevoie de lemn de construcție, stabilind și o procedură de avizare a acestor cereri. Adunarea aproba și un parchet separat pentru exploatarea de lemn de foc pentru angajații statului. De notat că, ulterior procesul verbal a fost aprobat de către Comisia administrativă județeană cu toate hotărârile luate sub rezerva luării unei hotărâri noi în cazul tabelelor cu composesori și a statutului unde Erariul a avut observații¹⁴.

Din 1923 este reluată odiseea juridică a composesoratului Vișeu după ce fusese întreruptă de război. Comisiunea județeană pentru expropriere din județul Maramureș pronunța la 31 august hotărârea cu numărul 112 prin care composesoratul Vișeu îi sunt expropriate 5.939 iugăre cadastrale 548 stânjeni pătrați pentru înființarea de pădure comunală pe considerentul că aceasta este mai apropiată de comună decât pădurea statului. Comisiunea a stabilit că pentru trebuințele

¹³ În lipsa unui registru al composesorilor, din interes documentar considerăm utilă redarea numelor celor prezenți la ședință: Krafcik Rudolf, Vasile Roșka, Zelig Kahan, Andreica Ioneț, Simon Vasile I. Nistor, Andreica Petre a lui Pintelei, Țicală Pavel, Andreica Vasile a I. Gheorghe, Ciolpan Andras, Șimon Iuon Tășcan, Țicală Ioneț, Iurca Iuon al Iuon, Vlasiu Iuon a I. Andrei, Kindris Kosma, Andreica Nicora, Berehaș Ștefan, Andreica Vasile a Raviței, Ciolpan Gheorghe a I. Iuon, Griemüller Adalbert, Vlașin Gheorghe, I. Andraș, Krafcik Irimie, Elis Hager, Ciuban Vasile, I. Vasile, Andreica George, Andreica Iacob, Hapca Dumitru, I. Dumitru, Tomoiagă Ștefan Doblan, Țicală Iuon a Moșului, Ciuban Vasile, Tomoiagă Vasile Doblan, Hapca Dumitru, Fruchter Iosif, Hapca Iuon a I. Vasile, Grad Iuon a I. Mihai, Țicală George a Petri, Ciolpan Iuon Ciolpanel, Iusco Grigore I. Grigore, Țicală Oneț, Grigor Găvrilă, Trifan Dumitru, Ciolpan Ștefan, Grad George I. Andrei, Danci Dumitru, Folcovinschi Iuon, Folcovinshi Vasile, Glück Hers, Ciolpan Gheorghe, Pop Iuon I. Timoc, Tomoiagă Gheorghe I. Gheorghe Gălbănuș, Marınca Dumitru, Hapca Iuon a lui Geroge. Ileșiu Iuon a I. Toader, Andreica Iuon a lui Ștefan, Andreica Iacob, Andreica Alexa a Șandri, Andreica George I. Grigore și Andreica Alexa – Oacheș.

¹⁴ AN, SJMM, Fond Prefectura Maramureș, inventar 1045, dos. 142/1923, f. 2–6.

comunei sunt necesare 11.008 iugăre cadastrale diferența de 5.068 iugăre cadastrale urmând să fie completată din exproprierea unor păduri particulare, posibil din cei 91 foști composesori pe care Comisiunea îi recunoaște ca fiind ieșiți din compose-sorat în baza unei hotărâri a Tribunalului Sighet cu nr. 1816 P din 1911. Autoritățile responsabile cu aplicarea Reformei agrare au stabilit un număr de 2.752 capi de familie din care 91 sunt considerați proprietari particulari, 1.363 capi de familie rămași în compose-sorat și 1.389 fără nici un fel de pădure. Comisiunea a acceptat ca veridică suprafața rezultată în urma măsurătorilor comandate de cei 91 foști composesori, majorată la 24.424 iugăre, întrucât vechile măsurători nu au luat în considerare drumurile, râurile, zăvoaiele, terenurile neproductive și stâncăriile și recunoaște că de fapt suprafața este mai mică în urma ocupațiilor locuitorilor care prin uzucapiune au devenit proprietari¹⁵.

Atacă la Comitetul agrar hotărârea de expropriere a Comisiunii județene s-a soldat cu un eșec, cererea de revizuire fiind respinsă. În plus Hotărârea nr. 265 S din 9 Aprilie/1924 a Comitetului agrar modifică sentința Comisiei județene, anulând exproprierea propusă pentru cei 91 de foști composesori pentru completarea pădurii comunale, întrucât prioritară era exproprierea pădurilor statului pentru înființarea de păduri comunale și abia apoi cele particulare¹⁶.

Reacțiile nu au lipsit. În adunarea convocată la 16 noiembrie a compo-sesoratului Vișeu de Sus composesorii au protestat extrem de violent, ședința degenerând în vacarm. Președintele compose-sorului, protopopul Vasile Ștețiu și-a dat demisia pentru că nu se poate împăca „cu domnia poporului” iar pre-ședintele judecătorei Vișeu de Sus, Vasiliu, s-a retras fără să se încheie un proces verbal. Circula zvonul că un magistrat de la Sighet ar fi introdus 12 ingineri silvici, angajați ai firmei *Groedel-Rapaport*, în pădurea încă indiviză pentru efectuarea de măsurători. Senatorul Emil Bran are o intervenție în Parlament prin care cerea intervenția Ministerului Justiției în cazul compose-sorului Vișeu de Sus pentru revizuirea sentinței Comitetului agrar prin care sunt trecute în proprietatea lui Hermann Groedel¹⁷.

Exista speranța recuperării proprietății românești ajunsă în stăpânire evreiască pe baza unor argumente juridice și istorice neacoperită însă de realitățile juridice ale momentului. Argumentele care ar justifica excluderea evreilor din compose-sorate sunt preluate din dreptul privat maghiar, respectiv Articolul de lege XII din 1836 privind proporționalizarea potrivit căruia imigranții (veneticii) sunt excluși de la

¹⁵ Idem, *Fond Ocolul agricol Vișeu de Sus*, dos.28/1923, f.79–83.

¹⁶ Idem, dos. 145/1937, f. 8–10.

¹⁷ Intragent (pseudonim), *Adunarea compose-sorului din Vișeu de Sus*, „Gazeta maramureșană”, an V, nr. 49/5 decembrie 1924, p. 3 și *Composesoratul din Vișeu de Sus*, „Gazeta maramureșană”, an V, nr. 51/19 decembrie 1924, p. 3.

posibilitatea proporționalizării averii comune, stabilind ca metodă sigură pentru proporționalizare participarea la sarcinile publice, urmând apoi Articolul de lege XXII din 1873 privind reglementările urbariale care exclude accesul la proprietate a celor care nu au avut în folosință teren urbarial și Articolul de lege VII din 1908 în aceeași materie care îi exclude chiar și pe foștii coloniști. Prin urmare, în virtutea prevederilor noului Cod silvic și a acestor argumente de ordin istoric și juridic trebuiau întocmite noile liste de ale composesorilor, evident fără includerea proprietarilor evrei¹⁸.

În cercurile intelectuale ale Maramureșului interbelic, preocupate de problematica composesoratelor este vehiculată teza, susținută și de gazetarul Gheorghe Vornicu¹⁹ că originea composesoratelor din sud-estul Maramureșului ar proveni din donația făcută prin Diploma din 2 februarie 1365 de către regele Ludovic voievodului Balc și fraților săi Drag, Dragomir și Ștefan, fii lui Sas Vodă, pentru moșiile aflate pe teritoriul comunelor Cuhea, Ieud, Bogdan Vodă, Vișeu de Sus, de Mijloc și de Jos, Moisei și Borșa. Aceste moșii au fost transmise voievodului Bogdan și apoi lui Balc și frații săi, izgoniți din Moldova de infidelul voievod Bogdan, deposedat de aceste moșii. De aici ar fi provenit dreptul a 1493 familii pentru o suprafață de 27.000 iugăre cadastrale situate în Vișeu de Sus și Vișeu de Mijloc. Situația moștenitorilor de drept s-a complicat odată cu achiziția semnificativă de terenuri și construcții în intravilanul celor două localități de către evreii

¹⁸ *Composesoratele*, „Gazeta maramureșană”, an V, nr.49/5 decembrie 1924, p.1.

Baronul Hermann Armin Groedel von Gyulafalva und Bogdán (1856 Friedberg, Hessen, German – 1930 Budapesta) om de afaceri și filantrop cu origini evreiești. Împreună cu frații săi Bernhard și Albert au pus bazele unei firme „Frații Groedel” care în 1874 au câștigat un contract cu o durată de 10 ani pentru exploatarea lemnului de pe domeniile Erariului maghiar care a devenit un adevărat imperiu cu afaceri și proprietăți în țările din Europa Centrală și de Est, respectiv în Polonia, Austro-Ungaria, Regatul României, în anii 1903–1904 au construit și înregistrat în Anglia o linie navală cu patru vase. A fost înnobilit de împărat cu titlul de baron, primind și botezul împreună cu familia sa. În România interbelică averea baronului Groedel s-a regăsit în suprafețe forestiere în Maramureș, Transilvania și Bacău precum și în societatea „Carpatina”, care avea în consiliul de administrație pe fostul ministru de interne Alexandru Constantinescu, un arhiduce din Casa de Habsburg precum și o societate pe acțiuni, „Svag” în care familia Groedel era acționar majoritar. Datorită crizei economice a împiedecat împărțirea succesiunii, pentru că nu au putut fi consolidate datoriile, care se ridicau în 1934 la 19 milioane franci elvețieni, echivalent 600.000 lei, repartizate pe mai mulți creditori. (Cf,<https://www.geni.com/people/-Hermann-Groedel-von-Gyulafalva-und-Bogd%C3%A1n/6000000015884196825>. Vezi și I.D. GROEDEL în „Graiul Maramureșului”, an III, nr. 34/12 aprilie 1933, p.1.

¹⁹ Gh. Vornicu, *Ce sunt moșiile composesorilor și care este originea lor. Ancheta ziarului în chestia composesoratelor*, „Gazeta maramureșană”, an VIII. Nr.7/11 februarie 1927, p.3, nr. 8/18 februarie, p. 3, nr. 9/25 februarie 1927, p. 3.

Gheorghe Vornicu, (1892–1974) a fost profesor și gazetar, a predat istoria și geografia la Școala normală de băieți „Regele Ferdinand I” din Sighetu Marmăției în perioada 1921–1929 când a fost transferat la Oradea.

emigrați din Galiția, dintre care baronul Groedel deținea cea mai consistentă parte. Acest grup de evrei au solicitat pe cale judiciară ieșirea din indiviziune încă din anul 1876. Un număr de 91 composesori evrei au cerut ieșirea din indiviziune, deși procedura de ieșire din indiviziune era greoaie. Aceasta presupunea parcurgerea a trei faze pentru a produce efecte juridice. Într-o primă fază trebuia cerut un aviz din partea Ministerului agriculturii, potrivit căruia ieșirea din indiviziune nu afectează interesele generale ale obștii composesorale urmată de obținerea unei hotărâri judecătorești definitive privind admisibilitatea dezmembrării. În faza a doua trebuiau stabilite cheile composesorale, adică cotele părți indivize cu suprafețele corespunzătoare, stabilindu-se totodată și persoanele care îndeplinesc condițiile de ieșire din indiviziune. În ultima fază, cea de a treia, se determina suprafața ce urma să se dezmembreze cu întocmirea unui plan de individualizare a parcelelor celor admiși pentru dezmembrare. În cazul composesoratului Vișeu de Sus procesul de segregare, pentru prima fază, a fost introdusă acțiune juridică încă din 23 iulie 1876 la Tribunalul Sighet imediat după obținerea avizului de la Ministerul Agriculturii. Judecata a parcurs toate instanțele: Tribunalul Sighet a admis segregarea în 1887, apoi a urmat sentința Curții de Apel din 1889 din nou al Tribunalul Sighet în 1900 și în final la Decizia definitivă a Curiei din Budapesta în 1901. Pentru faza a doua, respectiv stabilirea cotelor părți și nominalizarea persoanelor ce urmau să iasă din indiviziune a fost pronunțată în 1911 o sentință a Tribunalului Sighet, atacată și desființată în 1911. Pentru cea de a treia fază a fost pronunțată o sentință definitivă de către Curtea de Apel Debrețin care desființează o hotărâre a Tribunalului Sighet din același an. Potrivit sentinței Curții de Apel ieșirea din indiviziune nu poate fi îndeplinită în acel moment, întrucât averea composesorală este situată atât în Vișeu de Sus cât și în Vișeu de Mijloc, fiind necesare mai întâi efectuarea unor lucrări tehnice de delimitare a celor două comune cerute de Articolul de Lege XXXIX din 1908. După un moment de dezorientare a celor care au solicitat ieșirea din indiviziune, odată cu izbucnirea Primului Război Mondial, profitând de încorporările mai cu seamă ale românilor, aceștia au obținut prin corupție și intimidare o decizie prin care Vișeu de Mijloc este unit administrativ cu Vișeu de Mijloc. Cum motivul sentinței Curții de Apel a fost anulat prin unificare administrativă au început demersurile de separare a pădurilor de pășune, întocmirea planului de parcelare și stabilirea suprafețelor ce trebuie dezmembrate și atribuirea de loturi individuale pentru cei ce au solicitat ieșirea din comunitatea composesorală. Cum frontul a ajuns chiar în zona unde trebuiau să se realizeze astfel de acțiuni, în 1916 lucrările de segregare s-au întrerupt. După anul 1918 aceștia au prezentat instanțelor românești de Reformă agrară ca definitivă sentința Tribunalului Sighet din 1911. Comitetul agrar aducea o sentință în 9 aprilie 1924 considera ca ieșiți indiviziune cu o suprafață de 14.000 iugăre cadastrale cei 91 de composesori și-i

expropriază pe românii rămași în composesorat. Sentința Comitetului agrar este în contradicție cu o sentință adusă într-o speță a doi evrei din Vișeu de Sus, care nu a recunoscut-o ca definitivă acceptată de Comitetul agrar. Autorul articolului considera că s-a făcut o mare nedreptate, întrucât se va împărți pământul românesc și celorlalți evrei, care nefiind în composesorat nu aveau drept la pădure și pășune în averea acestei comunități. Față de alternativa cedării unei părți din averile composesorale evreilor care au dobândit terenuri în intravilan ar fi de preferat exproprierea acestora, legislația de reformă agrară pune în indisponibilitate toate moșiile sau părți din acestea declarate expropriabile.

Cei 91 foști composesori și-au continuat demersurile în justiție pentru ieșirea din indiviziune reaprinzând polemicile în societatea maramureșeană. Odată ajuns la Curtea de Casație din București, procesul a stârnit și pasiuni politice cu intervenția în Parlament a lui Corneliu Zelea Codreanu, în calitatea sa de deputat. Era o ocazie de readucere în spațiul public a cauzelor, motivelor și metodelor prin care s-a declanșat și a continuat ieșirea din indiviziune. Procedura de segregare a fost posibilă datorită achiziționării de către evrei, și în special de către baronul Groedel, a unor proprietăți importante în intravilan de la românii din Vișeu de Sus și de Mijloc. Cei care dețineau o cotă parte mai mare de 100 iugăre puteau cere ieșirea din indiviziune. Întrucât autoritățile judiciare maghiare de la sfârșitul secolului al XIX-lea au respins solicitarea acestora, pretorul Papp Simon a unificat cele două comune pentru a face admisibilă acțiunea de segregare, în ciuda opoziției composesorilor din Vișeu de Mijloc. Legea de Reformă agrară a admis cererea evreilor, astfel că composesorii din Vișeu de Mijloc au cerut noului prefect Titu Doroș separarea celor două comune întrucât fostul prefect Gavrilă Mihalyi le-a refuzat cererea²⁰. Procesul de la Curtea de Casație cu termen 4 februarie 1926 a fost amânat pentru 6 martie; interesele baronului Groedel au fost apărate de avocații dr. Klein Artur, dr. Fulop, dr. Ioan Coman și Ioan Urdea, iar din partea composesoratului a fost trimisă o delegație de țărani conduși de dr. Gavrilă Iuga, dr. Vasile Filipciuc și pr. Mihai Iuga din Vișeu de Mijloc²¹. În această înfruntare juridică s-a conturat ideea revizuirii legislației în materie composesorală, ce va fi materializată, cum se va vedea mai târziu, într-o inițiativă a unor parlamentari maramureșeni pentru un proiect de lege pentru administrarea bunurilor composesorale asemănător cu cel al bunurilor grănicerești cu sediul la Năsăud²². Finalul procesului – un nou eșec, comentat astfel:

²⁰ *Chestiunea composesoratelor*, „Gazeta maramureșană”, an VIII. nr. 7/11 februarie 1927, p. 3.

²¹ *Știri din Maramurăș. Chestiunea Groedel*, „Gazeta maramureșană”, an VIII. nr. 6/4 februarie 1927, p. 3.

²² *Pentru parlamentari*, „Gazeta maramureșană”, an VIII. nr.16/15 aprilie 1927, p. 1.

„Apelul composesoratului din Vișăul de sus, contra firmei Groedel a ajuns la Curtea de casație. În ultima ședință din 2 Dec, a respins apelul composesorilor, dând câștig de cauză lui Groedel. În sfârșit pâra de 50 de ani s-a terminat. Că ce influență v-a avea va avea aceasta sentință asupra Maramureșului, viitorul nu prea îndepărtat v-a arăta”²³.

După sfârșitul acestui proces, Gavrilă Iuga, avocat în Vișeu de Sus și deputat polemica²⁴ cu dr. Ilie Lazăr, fruntaș al Partidului Național Țărănesc, care ar fi acordat un interviu ziarului „Szamos” și preluat și de publicația Maghiară sigheteană, „Maramaros”, unde Ilie Lazăr îl acuza de trădare, de superficialitate. Din articol reies câteva din detaliile acestui proces. În procesele de după Marea Unire composesoratul, ca pârât a fost reprezentat de avocatul Élemer Man și protopopul Victor Ștețiu, în calitate de președinte al acestuia. Gavrilă Iuga a reprezentat la ultima instanță pe micii composesori, cât și pe sine însuși în calitatea sa de membru în composesorat unde avea dreptul la 77 iugăre cadastrale. Pierzând procesul a pierdut această suprafață în favoarea lui Groedel și soției, deși știa că era mai avantajos să accepte oferta de cumpărare făcută de baronul evreu. În total au fost înaintate 10–12 recursuri, fiecare prin reprezentanții lor, între care Ministerul Agriculturii și Domeniilor, Casa Pădurilor Statului, Consilieratul Agricol, Jurisconsultul Județean și alți câțiva particulari. De altfel chiar reprezentanții composesoratului au cerut segregarea și respingerea recursului, înaintând în acest sens două memorii către Curtea de Casație semnate atât de conducerea executivă a composesoratului, cât și de alte instituții locale: organele administrative ale primăriilor locale, fondul școlar, direcțiunile școlare, protopop. Recursul Consilieratului Agricol a fost sustras de la dosar. De altfel Ilie Lazăr ar fi avut cunoștința de jocul ordonanțelor Ministerului Justiției emise de ministrul Stelian Popescu și Cudalbu. Prin pierderea procesului statul a fost păgubit de porțiunea sa în valoare de 500 milioane, interpretată ca o donație făcută lui Groedel. Problema composesoratului Vișeu devine subiect de dispută politică în alegerile din 1927. Liberalii maramureșeni ar fi intrat în jocurile făcute de Groedel, problema segregării composesoratului fiind subiect de campanie electorală, Gavrilă Iuga fiind acuzat că s-ar fi opus împărțirii composesoratului, astfel că poporul nu ar avea de lucru și de aceea nu sunt bani pe piață. Odată ce procesul s-a rezolvat în favoarea lui Groedel și soției, avocații Gavrilă Iuga și Vasile Filipciuc au fost acuzați de trădare. Aceleași acuze sunt aduse și de publicația „Máramarosí Független Újság”.

Problematika generată de procesul de segregare a composesoratului Vișeu de Sus a antrenat clasa politică național țărănistă, dar și cea liberală. Ministrul

²³ *Știri din Maramureș*: O știre scurtă, „Gazeta maramureșană”, an VIII. nr. 43/8 decembrie 1927, p. 2.

²⁴ Dr. Gavrilă Iuga, *Tribuna liberă*, „Gazeta maramureșană”, an VIII. nr. 45–46/22 decembrie 1927, p. 2–3.

liberal al Justiției, Stelian Popescu a fost interpelat de Iuliu Maniu. Ministrul a răspuns că toate procesele composesorale au fost suspendate de regimul maghiar în 1914 până după terminarea războiului. Din 1920 s-a dat curs proceselor suspendate. În acest fel a ajuns procesul Composesoratului Vișeu la Curtea de apel Oradea unii dintre parlamentari au cerut continuarea suspendării alții repunerea pe rol iar Ministerul Agriculturii a aprobat continuarea procesului iar ulterior, la 14 aprilie 1927 l-a suspendat prin ordonanța domnului Cudalbu. Ministrul Stelian Popescu a cerut informații Ministerului Agriculturii care a răspuns după trei luni după ce a trimis un delegat în Maramureș pentru studierea problemei. Între timp, la 20 octombrie a fost înaintată o petiție semnată de prefect și toți parlamentarii maramureșeni (Gavrilă Mihali, Ioan Urdea, Condruș, Artemie Anderco și Victor Ștețiu. Ca urmare, a cerut ca Ministerul Domeniilor să se învoiască la continuarea procesului, fapt aprobat la 27 octombrie, ca apoi să o oprească după șapte zile. Ministrul Justiției supune cazul atenției Consiliului de Miniștri, dar aici chestiunea a suferit o amânare de o lună până la întrunire. Consiliul a hotărât să fie creată o comisie pentru studierea chestiunii, delegați fiind președinții Curților de Apel din Transilvania iar din partea Ministerului Agriculturii și Domeniilor avocatul Ștefan Ciceo-Pop. Între timp, procesul composesoratului s-a judecat la Curtea de Casație. Ministrul Justiției l-a convocat pe președintele Curții de Casație, Erast Mandicevchi, care a raportat că recursurile au trebuit respinse întrucât nu s-au conformat legii Curții de Casație. În ședința comisiei prezidată de Ștefan Cicio Pop s-a stabilit ca să se dea curs tuturor proceselor de segregare, dar la recomandarea lui Maniu, Cicio-Pop a refuzat ulterior să semneze procesul verbal. Iuliu Maniu s-ar fi pronunțat în această chestiune, respectiv procesele de segregare sunt vitale pentru maramureșeni dar n-ar vrea să creeze un precedent dăunător pentru țărani. În cazul composesoratului de Vișeu atât Avocatul Statului dar și Consilieratul agricol au declarat apel, dar fostul ministru al Agriculturii și Domeniilor Alexandru C. Constantinescu le-a cerut să le retragă. Maniu ar considera că toate procesele de segregare sunt împotriva intereselor țărănimii. Teodor Cudalbu, fost Ministru al Justiției pentru o scurtă perioadă ar fi înțeles acest fapt și a dispus suspendarea acestor procese, însă decizia a fost anulată de noua guvernare liberală instalată după noiembrie 1927. După Marea Unire Consiliul Dirigent ar fi dorit să aducă o lege pentru composesorate dar nu a avut timp iar guvernele de la București nu vor. Maniu ar fi intervenit personal în 9 noiembrie 1927 în această chestiune la Ministerul Justiției, dar intervenția lui nu a fost luată în seamă decât tardiv, în 7 decembrie când Curtea de Casație s-a pronunțat deja. Aceasta făcut posibilă exproprierea composesorilor țărani în timp ce averile celor ieșiți din indiviziune au fost protejate. Articolul de lege LXIII din 1912 stabilea dreptul de suspendare a proceselor de segregare, prevederi preluate de Marele Sfat Național de la Sibiu

care a hotărât suspendarea proceselor de segregare și proporționalizare. Refuzul de a semna a lui Ștefan Ciceo-Pop a survenit doar după ce a avut informațiile necesare²⁵.

Dr. Vasile Filipciuc considera că scandalul cel mai mare în procesul de segregare a composesoratului Vișeu de Sus îl constituie uzurparea intereselor statului²⁶ „cum competența statului ar fi fost a Porcului și ale comunei ale primarului”²⁷. Statul deținea în intravilanul localității 147 de terenuri. S-au împărțit din domeniul statului păduri aflate în munții Țiganu, Coata Mare, Picioru Ursului și Mihoaia în suprafață de 1.868,5 iugăre. În procesul de segregare statul a fost plasat pe ultimul loc cu o suprafață de 557 stânjeni pătrați, primul loc fiind atribuit lui Groedel. Primăria, deși trebuia să i se atribuie 120 iugăre nu a primit nici ea nimic. Fondul școlar trebuia să aibă conform Articolului de lege 38 din 1868 o cotă de 39%, respectiv 24.424 iugăre, fiindu-i repartizate lăzuituri și a pierdut 244 iugăre cadastrale. Față de această situație dr. Vasile Filipciuc a solicitat prefectului sesizarea parchetului, făcând apel la o maximă a dreptului roman: *Salus populi suprema lex esto*.

În urma interpelării făcute de Iuliu Maniu în Parlament în ianuarie 1928, Ministerul Agriculturii a fost silit să suspende executarea sentinței și a delegat o comisie din care făcea parte și Ștefan Cicio Pop care avea misiunea să cerceteze problema. „Maramureșul așteaptă cu nerăbdare această interpelație ca odată să se facă lumină în această chestiune care atâta vâlvă a făcut atât în presa minoritară cât și în cea română”²⁸.

Sentința Curții de Casație în procesul Groedel ar fi fost suspendată pe baza unui precedent juridic din Basarabia, considerând că exproprierea composesoratului Vișeu prin Reforma agrară nu au fost legal făcută²⁹. Totuși, baronul Groedel afirma că va pune în execuție hotărârea Curții de Casație și va putea începe exploatarea pădurilor. Maramureșenii așteptau interpelarea lui Maniu pentru soluționarea problemei³⁰.

De altfel, problema pădurilor maramureșene, în speță a composesoratului Vișeu, și-a făcut loc în peisajul gazetăresc național în ziare precum : „Adevărul”, „Curentul”, „Cuvântul” și „Dimineța” prin articole lungi și documentate³¹. La

²⁵ *Național țărăniștii*, „Gazeta maramureșană”, an IX. nr.1/1 ianuarie 1927, p.1.

²⁶ Dr. Vasile Filipciuc, *Interesele obștești*, „Gazeta maramureșană”, an VIII. nr. 45–46/22 decembrie 1927, p. 3.

²⁷ Este evident o aluzie la Ministrul Agriculturii și Domeniilor Alexandru C. Constantinecu, politician liberal supranumit „Porcul” datorită lipsei sale de scrupule.

²⁸ *Composesoratele nobile, și Sentința Curții de Casație* „Gazeta maramureșană”, an IX, nr. 4/20 ianuarie 1928, p. 2.

²⁹ Ibidem, p. 2.

³⁰ „Gazeta maramureșană”, an IX. nr.17/19 aprilie 1928, p. 3.

³¹ Gh. Vornicu, *Dezlegarea problemei pădurilor maramureșene*, „Gazeta maramureșană”, an IX, nr.7/9 februarie 1928, p.1.

începutul lunii iulie 1928, Ioan Bîrlea, rezuma pentru public starea de fapt a momentului:

„Chestiunea Groedel la timpul său agitat toată opinia publică din țară. Toate ziarele mari din capitală au dezbătut pe larg aceasta chestiune. Toate au fost de părere că maramureșenilor li se face cea mai mare nedreptate din partea d. Groedel, luându-le averea nobilă strămoșească. Curtea de Casație a dat dreptate d. Groedel. Executarea a fost însă suspendată. La timpul său dl. Maniu a făgăduit interpelație pe această temă. Cu toate acestea, inginerii au lucrat la împărțirea definitivă a composesoratului din Vișeu de Sus. Pe 15 iulie se așteaptă să se cerceteze pe fata locului, apoi să se aprobe definitiv segregarea. Mai mulți composesori au cerut introducerea procedurii întregitoare, ca să se poată dovedi greșelile comise de cei mai mulți speculanții cari vor să deposedeze pe românii maramureșenii de averea moși strămoșilor lor. Ne mirăm foarte mult cum statul român, care cu segregarea aceasta este înșelat cu 500 milioane lei, n-a intervenit până acum pentru a-și salva interesele sale. In aceasta chestiune s-a înaintat un memoriu la Înalta Regență, arătând ca din 29 mii jugh[ăre]. catastrale, Românilor nobili, adevărați composesori, pentru 1.069 de capi de familie li s-au lăsat numai 1.233 jugh. catast. în mare parte tufiș și acela expropriat, pentru pădure comună prin hotărârea Com. Agrar nr. 265 din 10 April 1924. Deposedarea aceasta rușinoasă o poate împiedeca intervenția statului în proces unde este reclamant din 1876. Și credem că se va face.”³²

Pentru preotul, profesorul și gazetarul Ioan Bîrlea una din cele mai mari necazuri ale Maramureșului o constituia înstrăinarea averilor composesorale, în speță a composesoratului Vișeu de Sus. În opinia sa³³, exprimată în gazeta a cărei director era, în timpul administrației maghiare procedura de ieșire din indiviziune inițiată în principal de evreii din Vișeu nu a ajuns la rezultatul dorit de aceștia, în schimb justiția din România le-a satisfăcut cererea. Dar vișeuani nu au voit să renunțe. În vara lui 1928 au trimis o delegație la Consiliul de Regență cu un memoriu prin care au cerut să se judece 150 de întâmpinări ca procedură întregitoare din oficiu (în fapt cereri adiționale prin care se modifică cererile anterioare), conform Ordonanței Ministerului Justiției nr. 18.200 din 1908, pentru a se corecta fraudele și greșelile. Notează că avocatul Vasile Filipciuc a cerut Consiliului de Regență strămutarea cauzelor la alt tribunal, concomitent solicitând și un ordin de delimitare a Vișeuului de Sus de Vișeu de Mijloc. Nu era suficient că evreii au intrat în moșia transmisă ereditar de la voievozi, dar cele mai bune terenuri și păduri au fost partajate pentru Groedel și alți evrei, iar pentru sutele de țărani s-au ales

³² Ioan Bîrlea, *Iarăși composesoratele*, „Gazeta maramureșană”, an IX, nr. 28/5 iulie 1928, p.1.

³³ Pr. Ioan Bîrlea, *Din durerile noastre*, „Gazeta maramureșană”, an IX, nr. 40/27 septembrie 1928, p. 2.

terenuri cu bolovani, tufișuri și mărcinișuri, fără urmă de fag sau molid, terenuri în care pădurea nu se va regenera nici peste 50 de ani. Mai grav era că în procedurile tehnice de segregare s-au implicat și români, precum fostul șef al Ocolului silvic Vișeu, membru în partidul lui Maniu. Cheltuielile ocazionate de măsurători întreceau valoarea terenurilor atribuite românilor. Gazetarul invoca și situația unui număr de 158 invalizi de război din Vișeu de Sus. Aceștia au solicitat Casei Autonome a Pădurilor lemn de construcție. Fostul ministru Garoflid a aprobat pentru fiecare o cantitate apreciată până la 5.000 lei cu o reducere de 60%. Odată cu plecarea ministrului Garoflid aceștia au primit o înștiințare că li se va acorda câte 5 mc fiecăruia, iar în caz că nu sunt mulțumiți să facă cereri individual pentru a fi înaintate încă odată Casei Pădurilor.

Numirea lui Gavrilă Iuga, avocat la Vișeu de Sus, ca prefect al județului Maramureș, el însuși fiu de țăran, a trezit speranțe că va contribui la restabilirea dreptății călcată prin înstrăinarea composesoratelor și a aplicării reformei agrare³⁴. Una din măsurile luate de noul prefect a fost emiterea unei hotărâri de separare cele două comune Vișeu de Sus și Vișeu de Mijloc. Numai că separarea a generat tensiuni între administrațiile celor două localități. După dizolvarea consiliilor comunale au fost numite la conducerea comunelor comitete interimare, Comitetul interimar din Vișeu de Sus pretindea o taxă pentru cei din afara localității care desfășoară activități comerciale pe teritoriul comunei, mai ales pentru cei din Vișeu de Mijloc. Fricțiunile între cele două comitete au avut ca motiv real procesul de segregare. Evreii care au cumpărat gospodăriile se temeau că le vor pierde. Starea de agitație a fost întreținută de un anume Șimon Vasile a lui Ion Sfântu, care, împreună cu asociații au cumpărat mai multe parchete de pădure și din perspectiva în care procesul de segregare nu se va finaliza, vor pierde dreptul de cumpărare. Unii dintre vișeuani care aveau interese au făcut presiuni la prefectură pentru reunificarea comunelor, fără ținere seama că interesul lor este să rămână separați³⁵. Unii din locuitorii din Vișeu de Sus au cerut despărțirea composesoratului de cel al Vișeuului de Mijloc. În acest sens, au înaintat 17 septembrie 1928 un memoriu Casei Regale care l-a trimis spre rezolvare Ministerul Agriculturii și Domeniilor. Între altele, mai solicitau să primească pășune din munții expropriati cu taxe reduse, să se abroge dispozițiunile cari nu le dau voie să poarte arme de apărare contra fiarelor sălbatice, care le mănâncă vitele, pentru a proteja vânatul pentru „domnii cei mari”, reclamând de asemenea că nu li se permite pășunatul în pădurile de pe Valea Râului, (Vaser)³⁶.

³⁴ „Gazeta maramureșană”, an IX, nr. 47/15 decembrie 1928, p.1.

³⁵ *Vișăul de Mijloc*, „Gazeta maramureșană”, an X, nr. 3/12 ianuarie 1929, p. 2.

³⁶ *Necazurile visoenilor*, „Gazeta maramureșană”, an X, nr. 8/14 februarie 1929, p. 2.

O altă măsură luată de prefectul Gavrilă Iuga a vizat constituirea unei comisii pentru cercetarea plângerilor referitoare la silvicultură (mai ales pentru zona Valea Vișeului), prezidată de: prefect, incluzând pe directorul Regiunii silvice inginerul Munteanu și dr. Batin³⁷. A fost des invocată până gestionarea nesatisfăcătoare a pădurilor maramureșene. În timpul administrației maghiare Erariul și-a exploatat pădurile în regie proprie cu oarecari rezultate economice, aducând venit statului. După război, Statul și-a redus activitatea de exploatare până la o stare vecină cu falimentul. În schimb, composesoratele au fost considerate averi ale nimănuși „zise de haram, o vacă bună de muls pentru pricopsiții timpurilor”³⁸.

Dacă s-a ajuns la o situație dezastruoasă în administrarea pădurilor maramureșene aceasta nu poate fi atribuită Regiunii Silvice și nici ocoalelor silvice, ci Casei Autonome a Pădurilor Statului și Ministerului Agriculturii și Domeniilor care au aprobat mii de bonuri de exploatare. S-a creat o mișcare susținută de micii comercianți evrei de pe văile Izei și Vișeului care au îndemnat și susținut cu bani pe țărani maramureșeni să meargă în numele invalizilor de război la Ministerul Agriculturii, la Casa Pădurilor și chiar la Consiliul de Regență. Cererile erau întocmite colectiv, autenticitatea confirmată prin semnătură de către primari care eliberau certificate de necesitate a cantității și esențelor de material lemnos pentru petenți, ca apoi delegațiile de țărani să plece la București unde stau cu săptămânile pe chel-tuiala speculanților evrei până la obținerea aprobărilor. Aprobările odată obținute, de cele mai multe ori nu pot fi satisfăcute, întrucât Regiunea nu dispunea de suficient material lemnos. A urmat apoi un val de reclamații la autorități și chiar în presă. În această stare de fapt își au originea articolele apărute în ziarul „Curentul”. Această goană după masă lemnoasă a fost stimulată de prețurile mici stabilite de Ministerul Agriculturii și Domeniilor, speculanții oferind sume derizorii țaranului pe care își cumpăra mălaiul pentru hrană, care odată terminat se plânge din nou că n-a primit nimic sau numai un bon de lemn de construcție. Această stare de fapt se perpetuează de zece ani care nu-și asumă exploatarea în regie proprie. Au fost aprobate de către Direcția Silvică, Ministerul Agriculturii și Domeniilor, Casa Pădurilor Statului, persoane politice precum Mihalache și Dobrescu 1.400 cereri pentru 16.500 metri cubi de rășinoase, iar Ocolul Silvic Vișeul de Sus a înaintat Regiunii Silvice încă 1.100 cereri pentru 11.000 metri cubi material rășinos, unde de altfel se mai află cereri pentru încă 30.000 metri cubi. Astfel că în total solicitările ar însuma 57.000 metri cubi. La aceasta se adaugă cereri și aprobări pentru județele limitrofe care de, de altfel sunt dificil de urmărit și gestionat. Întrucât Ocolul silvic a aprobat pentru populație în anul 1928 o cantitate de 23.000 metri

³⁷ *Comisia*, „Gazeta maramureșană”, an X, nr. 9/27 februarie 1929, p. 3.

³⁸ Pr Ioan Bîrlea, *Problema codrilor maramureșeni*, „Gazeta maramureșană”, an X, nr. 15/4 aprilie 1929, p. 1.

cubi, astfel că pentru anul 1929 nu mai are disponibil material lemnos. Presiunea pusă pe suprafețele forestiere ale statului de către micii afaceriști cu lemn, în speță evreii, s-ar datora faptului că până în anul 1927 Cehoslovacia ar fi avut un regim silvic avantajos pentru exploatare, transport și export iar în România acest regim a fost mai sever. Cum în Cehoslovacia acest regim silvic s-a înăsprit cei care au speculat din comerțul cu lemn sau năpustit asupra pădurilor României, pădurile din zona Iza și Vișeu, și mai ales localitățile Borșa și Vișeu de Sus, au fost preferate pentru facilitățile de prelucrare și transport existente, îndeosebi ferăstraiele cu apă. În felul acesta s-a creat o adevărată criză social-economică, fiind însoțită de numeroase denunțuri între cei implicați. Faptul că statul a practicat prețuri mici și a renunțat la exploatarea în regie proprie a dus la pierderi mari pentru economia forestieră. Este luat exemplu cazul Ocolului Silvic Vișeu de Sus, care în anul 1928 a realizat un venit de aproape 8 milioane lei iar dacă exploata în regie proprie putea realiza un venit de cel puțin 24 milioane lei. Acest ocol are toate înlesnirile necesare pentru exploatarea în regie proprie a lemnului moștenite din perioada dinainte de 1918: personal calificat și disciplinat constituit din germani și români, precum și facilități pentru cazarea și hrana muncitorilor, inclusiv loturi pentru culturi de zarzavat, instalații pentru transport construite din stăvilare dar care în ultimii ani au fost lăsate în paragină, precum și instalații pentru prelucrarea lemnului, în speță ferăstraie. Pentru deteriorările suferite mai ales din nepăsare sunt responsabile toate guvernările care s-au perindat în acești ani. Și Serviciul apelor din Satu Mare, prin directorul său, Katona, are o anumită responsabilitate în întreținerea Văii Vaserului. Aceasta a concesionat societății „Industria maramureșeană” plutăritul, fiind transportați numai în anul 1928 nu mai puțin de 80.000 metri cubi material lemnos, pentru care ar fi trebuit să încaseze peste un milion lei. Societatea a făcut doar lucrări superficiale de întreținere: malurile s-au erodat, instalațiile s-au deteriorat în continuare. În ciuda unei situații critice, Ocolul silvic Vișeu de Sus dispunea încă de resurse forestiere, administrând o suprafață de 1.745 ha, fiind necesară împădurirea pentru 296 ha exploatate cu ceva timp în urmă. Serviciul de pază era deficitar: dispar mai ales păduri private care, după o exploatare abuzivă nu sunt reîmpădurite iar cele ale statului sunt ineficient gospodărite. Responsabilitatea corijării situației i-ar reveni în primul rând Regiunii Silvice Sighet care ar trebui să reintroducă procedura exploatării masei lemnoase în regie proprie, având personal și facilități pentru exploatare. În felul acesta s-ar pune capăt sistemului „țidulelor” (bonurilor), a crizei lipsei de lucru și a șomajului mare din Maramureș³⁹.

³⁹ Pr. Ioan Bîrlea, *Codrii din Maramureș II*, „Gazeta maramureșeană”, an X, nr.16/11 aprilie 1929, p.1, Idem, nr. 17/18 aprilie 1929, p. 1.

Legat de cazul posesorului Vișeu de Sus, opinia publică maramureșeană era avertizată de posibilele legături ale unei cooperative forestiere cu intențiile de exploatare a pădurii de Valea Vaserului de către baronul Groedel. La Vișeu de Sus s-a constituit o cooperativă forestieră, denumită *Maramureșul*, cu o conducere compusă din unele din notabilitățile locului: președinte fiind Iuliu Coman, pretorul plășii Vișeu, iar membrii în comitetul director: învățătorul Zăgreanu, profesorul Bujor, directorul școlii civile, ajutorul de primar Gheorghe Tomoiagă și avocatul Zizi Man. Această cooperativă ar fi primit drept de exploatare de la Casa Pădurilor 340 hectare de pe care ar fi exploatabili 147.000 metri cubi lemn rășinoase ce trebuiau exploatați și achitați în termen de patru ani. Contractul de exploatare ar fi inclus și unele condiționări, repararea drumului de acces Vișeu până la Măcârlău pe Valea Vaserului în lungime de 35 km. și a liniei telefonice, iar lemnul exploatat trebuia fasonat la gaterile statului de la Gârdani-Cămara din Sighet. Materialul rezultat trebuia comercializat în primul rând membrilor cooperativei și apoi populației, instituțiilor și bisericilor din Maramureș, și abia apoi altor solicitanți, cu un profit de 10% față de costurile de producție. Serviciul Apelor a concesionat dreptul de plutărit acestei societăți cu condiția să repare stăvilarele de la Măcârlău, Alenuș și Homovanca. După exploatare cooperativa era obligată să planteze zonele despădurite. În anul precedent, 1928, cooperativa ar fi exploatat și transportat prin plutărit 2500 metri cubi dintr-un parchet de 32 hectare cu un volum de masă lemnoasă de 10.000 metri cubi⁴⁰. Acușele față de cooperativa forestieră *Maramureșul* devin publice, pe motivul că ar fi concesionat baronului Groedel exploatarea unei mari cantități de molid; prin încheierea unui contract în data de 12 aprilie 1929, cooperativa depunea un avans și o sumă de 10 milioane lei. Cazul ar fi apărut și în ziarele din capitală, iar prefectul Maramureșului a fost convocat de urgență la București, de unde a comunicat că nu va aproba contractul. Ar fi fost înaintat și un memoriu semnat de 300 de țărani prin care cereau anularea contractului și organizarea unei licitații publice după prevederile legilor contabilității publice. Aceștia acuzau că de fapt societatea *Maramureșul* ar fi una fictivă și a funcționat ca paravan. Aceasta ar fi predat spre exploatare materialul lemnos lui Groedel aflat în Budapesta care prin *Fabank* a transferat 8 milioane băncii *Crissoveloni* din București, de unde membrii societății au ridicat banii. De altfel, în această societate erau membrii marcanți ai Partidului Național Liberal, care afirmă că au izbutit în această guvernare național țărănistă ce n-au reușit cea anterioară liberală.

„Petenții au cerut de asemenea să aplice deciziunea consiliului de miniștri ungar, care în 1900 a adus deciziune că fraților Groedel nu li s-a dat voie să participe la licitațiunile pentru material lemnos din pădurile statului,

⁴⁰ „Gazeta maramureșeană”, an X, nr.16/11 aprilie 1929, p. 4.

composesoratelor și comunelor. Există suspiciunea că odată ce au intrat în pădurile statului vor intra și în cele composesorale. Mai mult, petenții au cerut chiar anularea contractului încheiat la 1 septembrie 1928 de societatea *Maramureșul* pentru exploatarea a 10.000 metri cubi din parchetul Făina, de care nu au beneficiat țărani ci doar comercianții”⁴¹.

O delegație de composesori din Vișeu de Sus au obținut în luna iunie o audiență la primul ministru Iuliu Maniu. Delegația a fost condusă de avocatul Olsavsky, noul președinte al composesoratului și deputatul evreu Iosif Fischer, fiind formată din 6 țărani din Vișeu de Sus și 4 din Vișeu de Mijloc. Nu lipsesc nici acum acuzele și interpretările. Deplasarea delegației ar fi fost susținută de doi întreprinzători evrei din Vișeu de Sus, care de fapt ar fi reprezentat interesele lui Groedel⁴².

Exploatarea judicioasă a pădurilor era văzută ca o soluție pentru depășirea situației economice precare a Maramureșului din anul 1929. Parte din țărănime a avut de suferit de pe urma iernii care a fost mai lungă decât s-a putut previziona. Cea mai mare parte a fânului recoltat din Maramureș a fost exportată în Cehoslovacia în toamna lui 1928, iar înspre primăvară, în 1929 au fost obligați să cumpere fân din județele învecinate la prețuri mari. Mulți și-au vândut vitele la prețuri de nimic, iar alții le-au lăsat pur și simplu pe câmp să-și procure singure hrana. Parte din țărănime așteaptă ca „domnii” să rezolve problema composesorală, deși unii cum a fost Vasile Filipciuc a inițiat și condus o campanie de presă în acest sens. În opinia ziaristului Ioan Bîrlea, care prelua o idee lansată de juriștii vișeuani, soluția cea mai potrivită în administrarea composesoratelor ar fi adoptarea modelului administrării fondurilor grănicerești de la Năsăud care au făcut posibilă prin bună administrare, construirea de biserici de piatră, case parohiale, școli arătoase, primării în satele de pe valea Someșului. În Maramureș pădurile composesorale au fost administrate de multe ori cu nepricepere și uneori chiar împotriva intereselor composesorilor, pentru îmbogățirea unora, ca și cum ar fi fost averile nimănui sau chiar mai grav, ale unor persoane interesate. Composesoratele erau divizate pe comune, fărâmițate pe suprafețe mici, pe unele dintre ele pe înstăpânindu-se unii neaveniți. Dintre composesoratele din Maramureș un model de administrare a fost cel de la Ieud, condus multă vreme de dr. Ioan Mihalyi de Apșa, istoric și jurist județean⁴³.

Pe fondul tensiunilor create în comunitățile Vișeu de Sus și Vișeu de Mijloc în problema composesoratului, a deselor reclamații și memorii, a modului de

⁴¹ „Gazeta maramureșană”, an X, nr. 17/18 aprilie 1929, p. 3.

⁴² „Gazeta maramureșană”, an X, nr. 28/5 iulie 1929, p. 4. Idem, nr. 29/12 iulie 1929, p. 4.

⁴³ Pr. Ioan Bîrlea, *Pădurile composesorale IV*, „Gazeta maramureșană”, an X, nr. 25/25 aprilie 1929, p. 1.

aplicare a Legii de Reformă Agrară, și mai ales pentru rezolvarea exploatărilor în regie proprie de către Casa Autonomă a Pădurilor Statului (C.A.P.S.), cerută cu insistență de unele cercuri politice locale, foarte posibil la intervenția prefectului Gavrilă Iuga și ale avocatului Vasile Filipciuc, a avut loc o vizită a unui demnitar al statului român, în persoana lui Ion Mihalache, pe atunci Ministrul Agriculturii și Domeniilor și vicepreședinte al Partidului Național Țărănesc. Aceasta a avut loc la sfârșitul lui septembrie și începutul lui octombrie 1929 în județele din nordul României și Țara Moșilor. În zilele de la începutul lunii octombrie ajunge la Vișeu de Sus venind dinspre Suceava însoțit de o delegație formată din 12 persoane, între care și experți silvici. Aici va fi primit și găzduit de prefectul Gavrilă Iuga. A doua zi după sosire a inspectat ambele ocoale silvice, verificând registrele de exploatare a masei lemnoase. A cerut să viziteze biroul cooperativei *Maramureșul*, care, neavând birou propriu i se comunică că sediul acesteia se află la sediul băncii populare din localitate. În fața primăriei a fost întâmpinat de o mulțime de țărani, dintre care unii în stare de ebrietate, cu care a stat de vorbă. Doleanțele acestora erau împărțite. Unii cereau împărțirea composesoratelor, alții erau împotriva împărțirii și cereau exploatarea lor. Ministrul le-a spus că a venit personal să se convingă din realitatea din teren, întrucât personal a auzit foarte multe despre starea mizeră a Maramureșului. Le-a dat exemplul situația din satul său natal, Topoloveni, unde oamenii au cerut defalcarea unei moșii mari precum și a pădurii, iar după ce lucrarea a fost executată, aceeași oameni au reclamat de ce a fost tăiată pădurea. Le-a promis că va analiza problema ca să poată aduce o hotărâre dreaptă. La banca populară a fost așteptat de pretorul Iuliu Coman, învățătorul Constantin Zăgreanu, Bojor, Man Zizi (Zoltán) și alții. Aici a verificat toate registrele, fiind înființată în anul 1924, dar nu a avut activitate decât din anul 1928, când a primit dreptul de exploatare a unor suprafețe din pădurile statului. Le-a cerut corespondența și dosarul cu banca *Chrissoveloni* care le-a votat un capital de 25 milioane lei dar acest dosar le-ar fi lipsit. Din registrul acționarilor rezulta că acționarii principali ar fi subscris cu câte 100.000 lei și a afirmat că i-ar fi depus personal iar țărani cu câte 100 lei. Unul din acționarii mari Man Zizi (Zoltán) ar fi afirmat că scopul înființării acestei cooperative ar fi fost ca să sporească și să se întărească și elementul românesc, însă el, personal este de convingere, ca statul trebuie să-și exploateze pădurile în regie proprie. Un alt membru, Constantin Zăgreanu i-ar fi cerut ministrului punerea în aplicare a contractului cooperativei *Maramureșul* cu statul. După vizita la sediul băncii populare, ministrul s-a întâlnit cu mai multe delegații. Mai întâi cu o delegație a invalizilor de război care cereau mărirea pensiilor care erau foarte mici, apoi cu o delegație a muncitorilor din exploatarea pădurilor statului (erariali) care și-au expus și ei nemulțumirile și în final, cu delegație a țăranilor din Vișeu de Jos și Vișeu de Mijloc care solicitau să li se dea pășuni

comunale. Om dinamic, ministrul a plecat personal să inspecteze situația exploatărilor forestiere din pădurile de pe Valea Vaserului, parcurgând drumul de 30 km dus și întors din Vișeu de Sus până la Făina, la vila regală, cu mașina, apoi cu căruța și călare, ocazie cu care a stat de vorbă și cu personalul silvic. La plecare a dispus o anchetă pentru verificarea stărilor de fapt la Vișeu de Sus⁴⁴.

Controlul dispus de ministrul Mihalache a fost efectuat de un anume Petre Ioan din partea Casei Autonome Pădurilor Statului, inginerul silvic Coșei, directorul Regiunii Silvice Cluj și doi reprezentanți ai Societății *Regna*, o societate de exploatare a lemnului din pădurile grănicerești de la Năsăud. Raportul controlului a fost trimis ministrului Mihalache și prefectului județului⁴⁵. Ca a urmare a vizitei, a fost demontată fabrica de cherestea de la Sighet și transferată la Vișeu de Sus simultan cu începerea lucrărilor de exploatare în regie a pădurilor erariale de către Casa Autonomă a Pădurilor Statului. Pentru coordonarea lucrărilor a fost numit inginerul silvic Marin Iacob. Tot acum a fost înființat ca o secție C.A.P.S.-ului, un așa-numit consum muncitoresc pentru aprovizionarea muncitorilor cu alimente. A început construirea liniei ferate înguste de pe Valea Vaserului prin demontarea mai vechii linii de cale ferată Borșa Iacobeni lucrările fiind coordonate de către inginerul Ladislau Pop. Împotriva lucrărilor C.A.P.S.-ului a fost declanșată un an mai târziu o campanie de presă în ziarele „Uj Kelet” și „Brassói Lapok”⁴⁶. Vizita Ministrului Agriculturii și Domeniilor a fost o bună ocazie de pune în dezbatere idei pentru salvarea situației economice a Maramureșului și a înainta memorii către guvern. Un astfel de memoriu⁴⁷ a fost înaintat de unul din avocații din Vișeu de Sus, dr. Eugen Harsányi care explică cauzele și propune unele măsuri pentru îmbunătățirea situației economice a județului:

„Deși Maramureșul dispune de rezerve de materii prime atât la suprafață cât și în subsol și are o climă asemănătoare Elveției ori Danemarcei în județ domnește sărăcia. Dacă aceste materii prime s-ar exploata, populația locală ar avea de lucru și nu ar fi silită să hoinărească în toată țara”⁴⁸.

Industria Maramureșului se afla în declin, una din cauze fiind amputarea teritorială a județului, industria din treimea rămasă nu putea să se auto susțină, fiind înlocuită de contrabandă și speculații. Muncitorii forestieri, rămași fără lucru au contribuit la creșterea delictelor silvice. Maramureșul nu avea legături pe calea ferată cu alte județe, legătura cu țara se făcea prin Cehoslovacia, iar șoselele erau

⁴⁴ *Ministrul Mihalache vizitează Maramureșul*, „Gazeta maramureșană”, an X, nr. 42/10 octombrie 1929, p.1–2.

⁴⁵ *Ancheta silvică*, „Gazeta maramureșană”, an X, nr. 43/17 octombrie 1929, p. 3.

⁴⁶ *Lămuriri și un răspuns*, „Gazeta maramureșană”, an XII, nr. .15/9 aprilie 1931, p. 3–4.

⁴⁷ *Rezumat din un memoriu*, „Gazeta maramureșană”, an X, nr. 42/10 octombrie 1929, p. 2.

⁴⁸ *Ibidem*.

deteriorate și râurile neîndiguite, producând pagube la revărsări. Față de situația descrisă pentru rezolvarea acestor probleme ar fi fost necesare luarea unor măsuri. Pentru exploatarea forestieră practicarea unei rotații în exploatare de 80 ani, care pentru cei 10 milioane de metri cubi care s-ar afla pe cele 70 mii iugăre, ceea ce ar permite anual exploatarea 125 mii metri cubi. Prețul lemnului ar trebui să fie stabilit anual pentru evita fluctuațiile de preț. La lucrările de exploatare ar trebui angajați în primul rând maramureșeni. În privința pădurilor composesorale, cele mai întinse sunt cele de la Vișeu de Sus și Borșa. Și composesoratul Borșa a avut un proces de segregare cu sentință casată în 1919 la Curtea de Apel, Oradea. Pentru composesoratul Vișeu va trebui găsită o soluție pentru a se evita devastarea pădurilor. Pentru pădurile particulare, exploatarea s-a făcut prin sistemul permiselor. O parte din venitul pădurii particulare trebuia să fie sacrificat pentru obținerea permisul de exploatare care, o dată obținut, exploatarea nu se poate face în lipsa unor drumuri practicabile. Pentru a lega județul cu cele limitrofe sunt necesare câteva căi ferate spre Baia Mare, Borșa-Iacobeni dar și în interiorul județului pe valea Izei și Leordina – Poienile de sub Munte. Ar fi necesare de asemenea investiții străine pentru dezvoltarea industriei miniere cât și în sectorul balneo-climateric⁴⁹.

În același context de dezbatere publică, Vasile Filipciuc, își preciza nuanțat soluția juridică pentru administrarea composesoratelor. Cu referire la baza legală, composesoratele au fost expropriate în baza art. 32, aliniat c) din Legea de Reformă agrară, respectiv cu suprafața ce depășește cota scutită de 5–7 iugăre cadastrale pentru fiecare membru. Dintre composesoratele nobile au făcut obiectul exproprierii și cele din Borșa, Vișeu de Sus și Săcel. Cel din urmă ar fi fost expropriat în mod corect, pe când în cazul celor din Borșa și Vișeu de Sus a fost expropriată doar partea care a rămas în urma proceselor de segregare, composesorii cu peste 100 iugăre cadastrale au fost socotiți ieșiți din indiviziune și transformați în proprietari particulari în urma dezmembrării composesoratului. Soluții juridice pentru salvarea composesoratelor ar fi fost adoptarea unei legi speciale, cu transformarea lor în entități economice cu specific românesc. La Borșa unii din cei implicați în exploatarea lemnului ar fi declarat că nu recunosc noul cod silvic și sunt tolerați să fure liber din fondul forestier. O soluție juridică propusă se referea la aplicarea articolelor 9, 14, 24, 34 din Legea „prin revizuirea operațiunilor nedrepte cu o expropriere succesivă, și înființarea de păduri și pășuni comunale se pot readuce în vatra comunelor țaranii câmpeni excluși de la cultură și comerț”⁵⁰.

Cu consecințe pentru exploatarea lemnului și industria locală forestieră din zona Vișeuului a fost și aplicarea Legii 167 pentru organizarea administrației locale

⁴⁹ *Rezumat din un memoriu*, „Gazeta maramureșană”, an X, nr. 42/10 octombrie 1929, p. 2.

⁵⁰ Vasile Filipciuc, *Tot problema maramuresană*, „Gazeta maramureșană”, an X, nr.45/31 octombrie 1929, p. 2.

din 3 august 1929⁵¹ Regiunea silvică Maramureș a fost desființată începând cu 1 ianuarie 1930, rămânând la Sighet doar un inspectorat silvic. Ocolul silvic Valea Râului din Vișeu de Sus, a fost arondat Direcțiunii silvice din Cluj, de unde urmau să fie conduse exploatarea în regie proprie⁵². Tot în această perioadă la nivelul județului, în vederea accelerării lucrărilor de reformă agrară, au fost alcătuite o nouă comisie județeană și două comisii de ocol. Comisia de ocol la Vișeu de sus a fost compusă din deputatul dr. Vasile Filipciuc, agronomul și plugarul Laza Echim⁵³. Comisia județeană compusă din prefect, administratorul financiar județean, membri ai Consilieratului agricol, deputatul Vasile Filipciuc, preotul Simion Balea, Laza Echim și agronomii regionali au revizuit în interval de un an dosarele comisiilor locale, înaintând propunerile Ministerului Agriculturii și Domeniilor, care însărcinat un inspector general, Dumitrescu pentru avizare⁵⁴.

În această complicată saga juridică a composesoratuului Vișeu de Sus comun cu Vișeu de Mijloc în anul de început al crizei economice se consumă noi episoade. În 28 aprilie 1929 Composesoratul din Vișeu de Sus a avut înfațișare în procesul cu Groedel, care pretindea restituirea cheltuielilor cu măsurarea terenului pentru segregare, cerând de 12 milioane de lei, Composesoratul a fost reprezentat de avocatul Dr. Olsavszky însoțit casierul Gheorghe Tomoiagă, iar Groedel de avocatul Dr. Barna Filip. „După cum se vede, averea aceasta strămoșească așa se va măcina, de nu se va alege nemică din dânsa”⁵⁵. Tribunalul Maramureș a pronunțat sentința de proporționalizare cu nr. C.589/1930, definitivă prin care s-a stabilit suprafața și dispunerea în teren a coproprietarilor ieșiți din indiviziune. A rămas numai verificarea lucrărilor și predarea către proprietari a loturilor și se considera că nu există nici o piedică pentru executarea în teren a hotărârii de împrumut și a suprafeței cuvenite statului. Procedura de împrumut astfel dispusă, după declarațiile inginerilor operatori, nu ar aduce atingere intereselor celorlalți composesori, fie declarați ieșiți din comunitate, fie rămași mai departe în composesorat. Noua Comisie de ocol de expropriere și împrumut la Vișeu de Sus a pronunțat în 13 iunie 1930 hotărârea cu nr. 41/3/1930 I, prin care se atribuia comunei Vișeu de Sus suprafața de 5.939 iugăre 961 stânjeni pătrați de pădure din pădurea composesoratuului Vișeu de Sus care potrivit sentinței de proporționalizare nr. P. 1816–1911 antebelice reprezenta lotul cuvenit statului. Hotărârea a fost atacată de un grup de evrei, incluzând și firma fraților Groedel și respinsă prin sentința

⁵¹ „Monitorul Oficial” nr. 170 din 3 august 1929.

⁵² „Gazeta maramureșană”, an X, nr. 46/7 noiembrie 1929, p. 3, nr. 50/5 decembrie, p. 3.

⁵³ Ioan Birlea, *De ale reformei agrare*, „Gazeta maramureșană”, an X, nr. 48/21 noiembrie 1929, p. 3.

⁵⁴ „Gazeta maramureșană”, an XI. nr.18/1 mai 1930, p. 3.

⁵⁵ *Știri din Maramureș, Comisia pentru urgentarea*, „Gazeta maramureșană”, an XII, nr.14/2 aprilie 1931, p. 3.

89/1930 de către Comisia județeană de împrumut și vânzare menținând suprafața lotului la 5.105 iugăre 330 stânjani pătrați și nu 5.939 iugăre 961 stânjani pătrați cum au stabilit instanțele de expropriere⁵⁶.

Mișcarea petiționară a maramureșenilor înregistrează un nou episod. O delegație maramureșeni a ajuns la guvern și la Primul ministru, unde au cerut soluționarea unor probleme precum cea referitoare la composesorate, la exploatarea forestieră, la revizuirea reformei agrare „în special să se aplice pentru acele terenuri, care au fost scutite cu eludarea legii, cum au fost munții Dnei Popp Șimon din Vișeu de Sus”. Ca de obicei au primit asigurări că se vor rezolva⁵⁷. Una din consecințe a fost o vizită a unui înalt oficial din noile structuri create de noua Lege a administrației publice din 1929, în persoana directorului ministerial al Transilvaniei, Moldovan Valeriu. „Gazeta maramureșană”⁵⁸ nota discuțiile avute la recepției organizate în timpul vizitei oficialului ministerial. Un învățător, Volcov, îi solicita în numele celor 1.500 de muncitori șomeri să se împrumutească invalizii, văduvele și orfani de război. El susținea că reforma agrară în Maramureș nu a fost aplicată⁵⁹, unul din cazurile discordante era cel al văduvei Papp Simon din

⁵⁶ AN, SJMM, Fond *Ocolul Agricol Vișeu de Sus*, dos. 145/1937, f. 6–7.

⁵⁷ *O deputație*, „Gazeta maramureșană”, an XI, nr.14/3 aprilie 1930, p. 3.

⁵⁸ *Omagiile maramureșenilor față de Ministrul Dr Moldovan și doleanțele lor*, în *Gazeta maramureșană*, an XI. Nr.28/10 iulie 1930, p.2

⁵⁹ „Gazeta maramureșană”, an X, nr. 49/29 noiembrie 1929, p. 2 sub titlul *Reforma agrară în Maramureș* publica un raport detaliat al stadiului de aplicare la sfârșitul anului 1929 a reformei agrare din 1921 în județul Maramureș. În opinia autorităților agricole, Maramureșul este un ținut unde sunt păduri și pășuni destule, însă este foarte puțin pământ cultivabil. Îndreptățiți sunt foarte mulți, deoarece populația acestui județ este cea mai săracă din România Mare. Lotul tip stabilit în urmă cu câțiva ani în întreg județul Maramureș, era de un iugăr cadastral sau maxim două în câteva comune, precum Iapa, Botiza, și Poienile Glodului. Nu s-a putut face împrumutarea pentru că hotărârile de expropriere au fost atacate cu apel de către foștii proprietari la Comisiunea județeană și cu revizuire la Comitetul Agrar, astfel încât majoritatea dosarelor de expropriere se aflau în acel moment la Comitetul Agrar, unele chiar de șapte ani. Hotărârile Comisiunii județene, potrivit art. 60 din Legea de Reformă Agrară sunt executorii, astfel că terenul expropriat s-a dat în arendă forțată celor îndreptățiți. Odată ce un dosar de expropriere a devenit definitiv comisia a procedat la împrumutarea. S-au făcut împrumutări pe păduri și pășuni comunale respectiv alpine pentru următoarele comune: Sat Șugatag a fost împrumutată cu 872 iugăre cadastrale (prescurtat iug. cad.) pădure și 52 iug. cad. pășune, Hărniciești cu 367 iug. cad. pădure și 56 iug. cad., Hoteni cu 447 iug. cad. Pădure, Poienile Glodului cu 1.389 iug. cad. pădure și 356 iug. cad. pășune, Rozavlea cu 1.584 iug. cad. pădure și 10 iug. cad. 1.154 pășune, Șieu cu 897 iug. cad. pădure și 1428 stânjani pătrați pășune, Botiza cu 2.262 iug. cad. 1.154 pădure și 761 iug. cad. pășune, Slătioara cu 844 iug. cad. pădure și 2 iug. cad. 34 pășune, Cuhea cu 832 iug. cad. pădure, Bârsana cu 310 iug. cad. pădure, Strâmtura cu 458 iug. cad. pădure și 1.161 iug. cad. pășune, comuna Ieud cu 3.210 iug. cad. pădure, Săcel cu 4.399 iug. cad. pădure, comuna Bocicoiul Mare cu 200 iug. cad. Pășune, comuna Lunca cu 130 iug. cad. pășune, comuna Sarasău cu 453 iug. cad. 400 pădure, Huta cu 671 iug. cad., Remeți cu 763 iug. cad. pădure și cu pășunea din Nireș și Bărbănoace, Teceul Mic cu 322 iug. cad. pădure și cu pășunea din Obcine, Iapa cu 65 iug. cad. pășune, Petrova cu muntele „Tomnatec” în suprafață

Vișeu de Sus, care a scăpat de expropriere cu averea sa de 36 mii iugăre cadastrale. De asemenea, și frații Groedel au eludat legea. Din pădurea composesorală din Vișeu de Sus s-au dezmembrat suprafețele celor cu peste 100 iugăre iar 150 de membri au rămas și pe mai departe în indiviziune cu suprafață de 4.000 de iugăre pădure, aceștia fiind expropriați prin reforma agrară iar celor care au ieșit din indiviziune nu li s-a luat nimic. Cerea, ca cei ce au rămas în indiviziune să fie scutiți de expropriere și să se aplice reforma agrară față de cei ce s-au dezmembrat. Directorul ministerial i-a replicat că pentru finalizarea reformei agrare terenurile împrorietărite să se intabuleze, dar numai acelor cari de fapt muncesc pământul. În unele părți plugarii au oferit contribuție de 100–200 lei per iugăr, ca să poată plăti inginerul pentru accelerarea lucrărilor de împrorietărire. În ce privește cvantumul expropriat nu se putea reveni. Pentru aceasta ar trebui schimbată Constituția, care s-ar putea face având rege nou. De asemenea s-ar putea găsi și o soluție juridică pentru curțile de apel ca acestea să rezolve sentințele agrare pe care Comitetul Agrar le tergiversează la nesfârșit”. Și încheia cu promisiunea că cele solicitate se vor realiza.

Deputatul Vasile Filipciuc a avut în luna martie 1931 o intervenție în Parlament la proiectul pentru modificarea Legii de reformă agrară. Deputatul a cerut un amendament pentru mai multe cazuri particulare, respectiv aplicarea de

de 515 iug. cad. pășune alpină, comuna Borșa cu muntele „Știolul” în suprafață de 435 iug. cad. pădure și 711 iug. cad. pășune alpină precum și cu munții „Făget”, „Munceii Ascunși”, „Piciorul Șesului” „Fântânele” în suprafață de 1486 iug. cad., „Gardina” în suprafață de 188 iug. cad. și „Gurguetu” în suprafață de 50 iug. cad. pășune alpină și cu pădurea Composesoratului din Borșa în suprafață de 8.971 iug. cad. În total comuna Borșa s-a împrorietărit cu 9.407 iug. cad. 615 stj. pădure și 2.436 iug. cad. pășune alpină, comuna Vișeu de sus cu munții „Șuliguli și „Piciorul Gradului”, comuna Ruscova cu munții „Budescu Mic” și „Dancul” în suprafață de 65 iug. cad. pădure și 389 iug. cad. pășune alpină, Rona de Sus cu muntele „Lutoasa” în suprafață de 1.200 iug. cad. pădure și 410 iug. cad. pășune alpină, Rona de Jos cu muntele „Bereasca” în suprafață de 253 iug. cad. pășune alpină și cu muntele „Micul” în suprafață de 113 iug. cad. pășune alpină. În 26 noiembrie 1929 era programată executarea hotărârii XXII-29-1928 de către Comisiunea de ocol pentru împrorietărire Iza-Vișeu prin care urmau să fie împrorietărite comunele Botiza, Poienile Glodului, Glod, Slătioara, Șieu și Rozavlea cu pădurea și pășunea expropriată din domeniul Schultz și Pollák. Urmău a fi atribuite loturile de casă și cultivabile în comuna Botiza și Poienile Glodului din rezerva constituită în favoarea statului de 176 iug. cad. 1500 stânjeni pătrați din domeniul Schultz și Pollák. Întrucât Legea agrară prevedea că fiecare parohie poate să fie împrorietărită cu teren cultivabil până la maximum de 32 iug. cad. pentru sesiunea (iotul) parohială și 8 iug. cad. pentru sesiunea cantorală în comunele Botiza și Poienile Glodului s-au făcut împrorietări din rezerva de stat. Astfel, sesiunea parohială din comuna Poienile Glodului a fost completată la 32 iug. primind 31 iug. cad 779 stânjeni pătrați și s-a creat sesiunea cantorală cu 8 iug. Parohia greco-catolică română din comuna Botiza a fost împrorietărită cu 21 iug. cad. 373 stânjeni pătrați. teren cultivabil, din care 13 iug. cad. 373 stj p. pentru completarea la 32 iug. cad. a sesiunii parohiale care a deținut numai 18 iug. cad. 1227 stânjeni pătrați iar 8 iug. cad. pentru sesiunea cantorală. Au fost împrorietărite și școlile din Botiza și Poienile Glodului cu câte 8 iug. cad. teren cultivabil.

către ocoalele silvice a unor articole (5, 15 și 24) din Legea Reformei Agrare pentru o nouă expropriere succesivă, aplicată față de cei ce nu provin din foști agricultori și să fie revizuite toate hotărârile care nu au respectat avizele silvice obligatorii, să fie expropriate toate suprafețele nedeclarate la operațiunile de expropriere, constituirea unui singur dosar de expropriere pentru cei care dețin suprafețe în diferite comune sau județe. Amendamentul ar fi fost acceptat, dar trebuia votat de corpurile legiuitoare. Totodată, a depus în Parlament și un proiect de lege al composesorilor prin care administrarea să se facă prin intermediul statului la fel și redistribuirea veniturilor între membrii composesori. Tot acum Dumitrescu, inspectorul care a avizat lucrările de reformă agrară, a înaintat un raport cu problemele economice a Maramureșului lui Fiano, directorul general al expropriierilor. La 4 Martie 1931 Comitetul agrar a revenit asupra hotărârii sale definitive din 9 aprilie 1924 în cazul composesoratului Vișeu de Sus prin acceptarea principiului juridic că o hotărâre pronunțată în baza unui fals este anulată, urmând să se pronunțe din nou în fond⁶⁰. Prin decesul lui Vasile Filipciuc în anul 1932⁶¹ Maramureșul a pierdut un susținător al intereselor sale și mod deosebit composesoratele, acesta cunoscând îndeaproape modul de organizare și funcționare, precum și subtilitățile demersurilor juridice la instanțe și în Parlament.

Firma *Frații Groedel* a avut interesul ca predarea pădurii către comună să nu aibă loc, tocmai ca ei să evite o posibilă expropriere. Pentru contracarare firma a recurs la o stratagemă. Cu ani în urmă a trimis un emisar la Vișeu de Sus pe un anume Max Rappaport, care le-a propus celorlalți asociați ieșiți din indiviziune să-și vândă partea lor firmei Groedel pentru că astfel vor fi expropriați, fără să cunoască că la expropriere va fi expropriat mai întâi statul, absenteiștii și abia apoi persoanele particulare. Astfel că marea majoritate și-au vândut cotele părți la prețuri derizorii, 45 lei/metru cub, fără avans pentru evita exproprierea, urmând să primească contravaloarea în momentul predării loturilor când va fi pusă în executare hotărârea de segregare. În aprilie 1931 Primarul Tomoiagă Maftai a făcut demersuri pentru predarea celor 5939 iugăre cadastrale către comună, fără însă a se materializa intenția⁶². În timpul crizei economice a dat faliment nu a mai putut plăti aceste loturi, fiind vorba de vreo 40 milioane și nu a acceptat ca predarea să fie făcută prin instanță dar nici nu a renunțat contract datorită prețului scăzut de achiziție în perspectiva posibilei refaceri din faliment. Astfel, foștii composesorii, neputând recupera sumele din contract, au cerut permisiunea de a

⁶⁰ *Știri din Maramureș: Dr. Vasile Filipciuc, Comitetul agrar, composesoratele*, „Gazeta maramureșană”, an XII, nr. 14/2 aprilie 1931, p. 3.

⁶¹ Andrei Radu, *Figuri maramureșene, dr. Vasile Filipciuc și Gh. Dăncuș, Vasile Filipciuc, un precursor*, „Graiul Maramureșului”, an II, nr. 10/15 iunie 1932, p. 2, și respectiv an III, nr. 42/7 iunie 1934.

⁶² *Învingerea nedreptății*, „Gazeta maramureșană”, an XI, nr. 22/7 august 1930, p. 4.

exploata suprafețe mici de pădure pentru a putea plăti impozitele și serviciile silvice de pază și eventual a beneficia de un modest venit⁶³.

Noua gazetă locală „Graiul Maramureșului” preia rolul de informare și analiză pentru societatea maramureșeană după ce „Gazeta maramureșană” și-a încetat apariția în 1932 din cauza crizei economice. Profesorul și publicistul Iacob Dermer aprecia meritele guvernării național țărăniste și rezultatele ei pentru județul Maramureș. În această perioadă, Casa Autonomă a Pădurilor Statului a început exploatarea pădurilor în regie proprie, înființând în acest scop un centru de exploatare la Sighet. În 1930 au fost construite două fabrici de debitare a lemnului, din care una la Vișeu de Sus, cu trei gatere acționate de un motor cu aburi cu două cazane, cu o capacitate de prelucrare de cinci sute mii metri cubi material lemnos brut pe an, pentru care statul a investit șase milioane lei. Materialul lemnos prelucrat era comercializat mai ales în Ungaria. De asemenea, a construit și o cale ferată îngustă de la Vișeu de Sus la Măcârlău. A fost înlocuit astfel transportul lemnului prin plutărit cu transportul pe calea ferată, triplându-se astfel cantitatea ce putea fi transportată (de la 40.000 metri cubi la 150.000 metri cubi anual), evitându-se astfel deteriorarea lemnului prin plutărit. Această cale ferată a oferit posibilități de extindere înspre Borșa și Bucovina. Pentru exploatarea pădurilor de la Poienile de sub Munte exista o cale ferată Decauville, cu ecartament de 60 centimetri pe o lungime de 17 km până la punctul Socolov (Socolău). Pentru exploatarea masei lemnoase din Ocolul silvic Coștiui a fost construită o fabrică de cherestea nouă la Gârdani, la periferia Sighetului, unde se fasonau traverse de cale ferată, doage și alte materiale, comercializate în cea mai mare parte în Cehoslovacia vecină. Comercianții locali s-au plâns de faptul că C.A.P.S.-ul, care își arogă rolul de comerciant antreprenor, al fi monopolizat comerțul cu lemn, licitațiile fiind organizate numai de formă, iar prețurile practicate erau exagerate. Cele câteva fabrici particulare prelucrau lemn recoltat aproape exclusiv pe sistemul „țidulelor” (bonurilor n.n.) pentru doborâturi de vânt⁶⁴. Campania de presă împotriva C.A.P.S.-ului a continuat și în anul 1933 având ca motivație faptul că întreprinderile forestiere, în cea mai mare parte minoritare au rămas fără activitate. Prin înființarea C.A.P.S.-ului s-a urmărit din partea Satului exploatarea în regie proprie a pădurilor proprii, deci o aplicare a intervenționismului în viața economică și totodată, să dea întrebuințare numeroaselor brațe de muncă aflate în șomaj în județul Maramureș. Dacă sunt de apreciat rezultatele tehnice, nu același lucru se poate afirma și despre protecția muncii, muncitorii au fost obligați să muncească mult peste cele 8 ore legiferate

⁶³ *Composesorale*, „Graiul Maramureșului”, an III, nr. 52/16 august 1934, p. 2.

⁶⁴ Dr. Dermer, *Pădurile Statului*, „Graiul Maramureșului”, an II, nr. 8/29 mai 1932, p. 2. și nr. 9/5 iunie, 1932, p. 2.

încă din anul 1928. În plus, erau obligați să accepte plata în natură, cu produse scumpe de care muncitorii nu au nevoie întotdeauna⁶⁵. Disfuncțiile și abuzurile din administrația silvică reclamau imperios readucerea Direcțiunii silvice la Sighet după ce în 1930 a fost mutată la Cluj. În anul 1934 era în curs desființarea Centrului de Exploatare de la Sighet cu înstrăinarea unor imobile la C.A.P.S.-ului din reședința județului prin schimburi cu particulari din Vișeu de Sus. Autoritățile au fost acuzate că nu au făcut nici o economie cu strămutarea Direcției Silvice la Cluj, pentru că odată cu strămutarea a fost achiziționat un imobil de 10 milioane de lei, pe când la Sighet erau deja astfel de imobile. Al doilea argument era că Maramureșul avea cele mai mari suprafețe forestiere în raport cu județele Cluj și Satu Mare⁶⁶.

Noua arondare a controlului gestiunii posesoriatelor a fost de asemenea criticată după cum era criticat și modul de acordare a despăgubirilor după expropriere. Composesoratele, ca străveche formă de proprietate forestieră, au fost considerate ca o proprietate a nimănui, nu au avut parte de o bună gospodărire a veniturilor sau exploatarea rațională a pădurilor. Multe din averile particularilor au fost rotunjite sau își au chiar originea în jaful posesoriatelor prin înșelarea posesoriatelor. Cum activitatea posesoriatelor a fost încadrată în Legea Cooperăției s-a permis imixtiunea în viața internă a posesoriatelor a Oficiului Național al Cooperăției. Prin Reforma Agrară pădurile celor mai multe din posesoriatele maramureșene au fost expropriate și predate comunelor. Predarea, un aspect juridic important, nu a produs schimbări radicale: locuitorii comunelor fiind în fapt foștii posesori. Statul a acordat pentru bunurile imobile expropriate o anumită despăgubire în rente, cu un curs scăzut la bursă conform evaluării stabilite de instanțele judecătorești. Pentru perioada de expropriere până la plata rentelor (sau cuponul) se încasau dobânzi ajunse la sume semnificative ce puteau fi ridicate în numerar. Ministerele de la București au pus piedici la încasarea acestor sume, multe din posesoriate (cazul celor de Budești, Dragomirești și altele) au apelat la intermediari în schimbul unor comisioane excesive, faimoși fiind doi avocați evrei, Markus și Breger. Comunele odată împrumutate cu pădurile posesoriate erau obligate să achite în anumite tranșe despăgubirile ce trebuiau achitate posesoriatelor⁶⁷.

La începutul anului 1935 a apărut o nouă provocare pentru posesoriatul Vișeu. La 25 februarie 1935 Tribunalul Maramureș a judecat apelul declarat de Casa Autonomă a Pădurilor Statului împotriva Comisiunii de ocol Sighet Vișeu,

⁶⁵ Artur Anderco, *C.A.P.S.-ul în Maramureș, o decepție*, „Graiul Maramureșului”, an III, nr. 28/1 martie 1933, p. 1.

⁶⁶ *Starea pădurilor din Maramureș*, „Graiul Maramureșului”, an III, nr. 58/27 septembrie 1934, p. 1.

⁶⁷ Artur Anderco, *Composesoratele*, „Graiul Maramureșului”, an III, nr. 58/27 septembrie 1934, p. 1.

sentința fiind publicată în 7 martie 1930; statul a fost expropriat cu o suprafață de 6.004 iugăre cadastrale 286 stj. pătrați cu scopul înființării pădurii comunale în favoarea comunei Vișeu de Sus. În aprecierea autorităților comunale, Vișeu de Sus ar fi avut nevoie de o suprafață de 11.008 iugăre cadastrale, suprafață stabilită de fosta Comisie județeană prin sentința nr. 112 din 1923, fiind împrăștiată la 6 august 1930 cu 5.003 iugăre cadastrale 1.314 stj. pătrați, pentru completarea suprafeței ar mai avea nevoie de suprafața de 6.004 iugăre cadastrale 284 stj. În opinia instanței, hotărârea nu a ținut seama că la constituirea pădurilor comunale trebuie luate în calcul și pădurile urbariale și composesorale, în hotarul comunei Vișeu de Sus existând un composesorat aflat în procedură de proporționalizare, care se află în faza de executare pe teren.

„Pe de altă parte legea agrară prin dispozițiunile de la art. 34 nici decât nu intenționează desființarea pădurilor composesorale nici exproprierea față de ce urmează a se atribui comunei și aceasta cu atât mai vârtos și pădurile composesorale tot același scop servesc ca și pădurile comunale adică și aceste păduri se folosesc de locuitorii comunali și nu avea nici un rost ca prin exproprieri să se desființeze aceste vechi instituții cari azi stau sub scutul legii silvice și astfel comuna având competența de pădure necesară numai este nevoie de exproprieri de pădure de la composesorat, care aflându-se sub procedură de proporționalizare nici nu se poate stabili dacă conf[orm] art. 33 suprafața acestei păduri composesorale ar întrece limita fixată de lege, considerând că 5.003 iugăre cadastrale deja s-a dat din acest composesorat[*indescifrabi*] format proprietatea statului, iar 93 composesori deja de drept sunt ieșiți din indiviziune prin sentința Tribunalului nr. 589 din 11 martie 1926, care sentință se află la dosar și urmează a se executa pe teren”.⁶⁸

Între argumentele aduse împotriva exproprierii C.A.P.S.-lui figurează și aceea că acesta construit deja o fabrică de cherestea și o uscătorie și o linie ferată de 42 km. lungime, o investiție de mai multe zeci de milioane de lei pentru industrializarea prelucrării materialului lemnos exclusiv din pădurile statului. Pe de altă parte, Uniunea Camerelor de Agricultură care înlocuiește fostul Comitet Agrar a emis un aviz pentru scutirea exproprierii pădurii, aviz însușit de către Ministerul Domeniilor și Agriculturii.

Această sentință și modul presupus abuziv de administrare a composesoratului Vișeu a fost subiect de presă, dar cu o altă perspectivă asupra evenimentelor care au zdruncinat integritatea composesoratului Vișeu. Autorul unui articol publicat în 30 mai 1935 îi acuza pe străini (fără ai nominaliza pe evrei), care cunoscând valoarea excepțională a materialului lemnos din zona Vișeuului și suprafața mare

⁶⁸ ANIC, Fond *Ministerul Agriculturii și Domeniilor, Reforma Agrară din 1921*, nr. inv. 791 Maramureș, dos. 324/1934, f.14.

pe care era localizată, de 32 mii iugăre cadastrale, au uzat de viclesuguri pentru a le acapara. Astfel Groedel și Hager, profitând de legislația din acei ani au început să cumpere „cu nemiluita, de la cine au putut proprietăți în vatra satului. Cu cât li se întindeau suprafețele cumpărate în vatra satului, cu atât li se măreau și loturile de pădure din composesorat”⁶⁹. În multe cazuri, cumpărarea a fost formală, evreii, care intuit o afacere formidabilă, doar au intabulat terenurile, românii continuând să le folosească. În anul 1911, autoritățile maghiare au sesizat manevra incorectă a evreilor de a intra în composesorat, și în urma unei anchete de proporții au ajuns la concluzia că sentința pronunțată nu este corectă și nu apără interesele reale ale composesorilor autentici. Astfel că, în același an, justiția maghiară a pronunțat o nouă sentință care limita accesul celor care cumpărau terenuri în intravilan, respectiv nu putea să aibă aceeași cotă parte și în composesorat. Această stare de fapt a trenat până în 1920 când Groedel și co-părtașii săi au inițiat și sprijinit o campanie de presă pentru departajarea coproprietarilor mari față de cei mici și în același timp a început din nou procesul în justiție. Pe baza planurilor și măsurătorilor făcute de Groedel pentru ieșirea din indiviziune, Tribunalul Maramureș printr-o sentință a stabilit că în composesoratul Vișeu de Sus sunt 90 composesori mari cu un total de 16 mii iugăre de pădure din care cel mai mare coproprietar este statul cu un total de 7.000 iugăre. Din aceștia 62 sunt capi de familie români, 6 germani și 22 evrei. Prin aceeași sentință s-a hotărât să se atribuie românilor 6.000 iugăre lăzuituri, fapt care s-a și realizat. Pentru acoperirea cheltuielilor de judecată Tribunalul a stabilit ca o suprafață de 310 iugăre de pădure valoroasă din muntele Obcioara să fie rezervată acestui scop. Prin cooperativa *Maramureșul* composesoratul, al cărui președinte a fost avocatul dr. Olșavschi Ștefan era valorificată o cantitate de 6.000 metri cubi la prețul de 70 lei/metru cub, în condițiile în care prețul pe piață la Vișeu de Sus era de 110–150 lei/metru cub, vânzare făcută fără a organiza vreo licitație publică. Deși ar fi fost făcută o ofertă cu prețul de 110 lei/metru cubi, aceasta nu a fost luată în considerare. Aceasta era de fapt o afacere în familie, întrucât președintele composesoratului era și vicepreședinte al cooperativei *Maramureșeana*. În urma unei plângeri la Judecătoria din localitate, vânzarea a fost anulată printr-o sentință din 28 ianuarie 1935. În motivare se arăta că nu a fost organizată licitație publică, nu s-a făcut inventarierea materialului lemnos, vânzarea nu a fost aprobată de Adunarea generală. Cooperativa Maramureșul era compusă din Coman Iuliu, prim-pretor, administrator general, Zăgranu, subrevizor școlar, dr. Man Zizi, Coman Ștefan, notar, jurisconsult și dr. Olșavschi Ștefan, primar și președintele composesoratului.

⁶⁹ Zilot Valahul (pseudonim). *Un crâmpel din istoria composesoratului din Vișeu de Sus, Cum au intrat străinii în composesorat, „Graiul Maramureșului”*, an IV, nr. 94/30 mai 1935, p. 1,4.

Autorul articolului precedent continua seria de acuze la adresa comitetului de conducere a composesoratului. Între cauzele care au dus la măcinarea aceste averi imense care la origini a fost pur românească sunt incriminate „reaua administrare nepricepută și păgubitoare pentru composesorat” [...] „președintele composesoratului, DI. Dr. Olsavschi, este omul acela cu miros bun care se bagă și se amestecă în toate. Mai ales acolo unde este rost de câștig.[...] Căci este primarul Vișeuului, președintele composesoratului, avocat, pe la toate și pretutindeni”. Un anume Simon Petre a Nuțului, membru în comitet reclama și el mari nereguli. Începând din anul 1929, de când funcționa acel comitet până în 1935, s-ar fi exploatat 45.000 metri cubi de lemn, care nu s-ar fi fost înregistrați în evidențele composesoratului, situație despre care președintele composesoratului afirma că îl privește personal. Cum președintele și-ar fi vândut partea sa din composesorat cu un milion lei, acesta nu mai era motivat să protejeze pădurea celorlalți composesori. În evidențe nu figurează nici taxele încasate pentru pășunat pentru o suprafață de 26.000 iugăre și nici veniturile din arendarea vânatului. Olșavschi, în dubla sa calitate de avocat al C.A.P.S.-lui și președinte al composesoratului, „ducând tratative cu sine însuși” ar fi încheiat o tranzacție păgubitoare în defavoarea Composesoratului, cu ocazia construirii liniei ferate înguste pe valea Vaserului, când Composesoratul ar cedat o însemnată porțiune de teren pe o lungime de 19 km pentru suma de 70.000 mii lei drept despăgubire, când în fapt valoarea terenului ar fi fost mult mai mare. Cei însărcinați cu paza pădurilor composesorale ar fi confiscat 1300 metri cubi material lemnos exploatat din muntele Mladin, dar nu se știa ce s-a întâmplat cu acest material lemnos după confiscare, deoarece nu se regăsea în evidențele composesoratului. De asemenea, în cazul exploatării unui parchet în muntele Greabăn nu figura cine a dat aprobarea exploatării și în folosul cui⁷⁰.

Din perspectiva autorităților responsabile cu aplicarea legii de Reformă Agrară, într-o adresă către Serviciului Agricol Sighet din noiembrie 1935 a șefului Ocolului Agricol Vișeu de Sus reclama comitetele composesorale ale composesoratelor Vișeu de Sus și Borșa arătau că se exploatează fără milă material lemnos atât din proprietatea expropriată, cât și din restul composesoratului, aducând hotărâri cu ușa închisă la care participa un cerc restrâns de interesați, fără convocarea Aduării generale care nici nu s-a întrunit în ultimii cinci ani. Cum delimitarea terenului expropriat de cel rămas coproprietarilor încă nu a fost făcută de inginerul operator, exista teama ca atunci când se va face defalcarea, va rămâne doar teren defrișat și atunci comuna nu-l va putea prelua, pentru că nu va avea de unde suporta cheltuielile sau prețul despăgubirii. Cere să fie delegat

⁷⁰ Zilot Valahul. *Un alt crâmpel din istoria composesoratului din Vișeu de Sus*, „Graiul Maramureșului”, an IV, nr. 95/6 iunie 1935, p. 3.

să participe la ședințele comitetelor compozesorate cu drept de vot și a le ataca⁷¹. În 1936 același funcționar de la Ocolul Agricol al Vișeuului de Sus acuza din nou conducerea compozesoratului din comuna Vișeuul de Sus despre care afirma că este asigurată de un comitet interimar care ar cuprinde și membri care nu ar avea nici un drept compozesorat iar mandatul comitetului care era ales de adunarea generală a expirat cu mai mulți ani în urmă. Acest comitet cu membri fără drept în compozesorat exploatau pădurea după bunul plac și prin urmare, cerea o intervenție viguroasă:

„Cum prin lucrările de reformă agrară a expropriat peste 6.000 iug. adică 5.939 iug. prin sentința nr. 81 și 265/1934 din acest compozesorat și 300 iug. partea de pădure din Compozesorat a erezilor Pop, care expropriere nu este definitivată, fiind în curgere procesul la Curtea de Apel Oradea, motiv pentru care nu s-a făcut predarea ei și nici măsurătoarea de care organele topometrice. Vă rugăm sa binevoșiți a interveni la Oficiul National al Cooperației prin Direcțiunea Ref.[ormă]. Agr.[agră] ca să mă numească ca membru în acest compozesorat care, luând parte la întrunirea comitetului, să pot avea cunoștința de toate sentințele adusă de acesta și să le apelez când este cazul, sesizând tot atunci și organele superioare atunci când s-ar săvârși abatere de la îndatorirea actualului comitet”⁷².

În luna mai 1937 presa locală semnala vehement o nouă tentativă de acaparare a averii compozesorale de 17.000 hectare ale compozesoratului Vișeuul de Sus. „De data aceasta tentativa este mânduită cu tactică diabolică: cointeresarea tuturor celor cari pot avea un cuvânt de oarecare importanță în desăvârșirea planului groedelist, precum și obținerea mutismului presei, indiferent de mijloace”⁷³. Alarma depășește granițele Maramureșului fiind preluată de presa centrală. Ca exemplu, ziarul „Dimineața” remarca faptul că conjunctura internațională era din nou favorabilă pentru exploatarea lemnului iar firma Groedel a început demersurile pentru începerea exploatărilor pe cele 9.000 iugăre ce le-au fost adjudecate de către Curtea de Casație. În acest sens a recurs la un alt plan, respectiv cum statul are și el 2000 iugăre în compozesorat C.A.P.S.-ul va începe exploatarea și în felul acesta, firma Groedel ar putea evita oprirea exploatării. Populația a fost abandonată de către autorități, în speță de consiliile comunale, care ar trebui să oprească exploatățile. Dar acest lucru nu se poate întâmpla, fiindcă în fruntea comunelor se află și cei care sunt fruntea compozesoratului și care „au fost apucați de o mare dragoste pentru această firmă care intenționează a spolia munții comunei de cea

⁷¹ AN, SJMM, Fond *Ocolul Agricol Vișeu de Sus*, dos.123/1934, f. 10.

⁷² Idem, dos. 139/1936, f. 137.

⁷³ *Un strigăt de alarmă*, „Graiul Maramureșului”, an VI, nr. 194/23 mai 1937, p. 2.

mai mare bogăție”⁷⁴. Populația se agită întrucât are convingerea că pădurile le aparțin lor și unei firme care și-a însușit pe nedrept singura lor avere. „Căci țărănimea din această regiune este foarte săracă, trăind numai din munca brațelor, ca muncitori în pădurile pe care exploatează alții, câștigând averi fabuloase pe când ei rămân mai departe săraci și flămânzi”⁷⁵. Pentru a termina procesul în favoarea sa, firma Groedel a adoptat o strategie interesantă. Primăria va trebui să renunțe definitiv printr-o hotărâre de Consiliu comunal la orice pretenție față de C.A.P.S. iar C.A.P.S.-ul își va retrage cererea de revizuire, și în felul acesta nu va mai avea în viitor nici o opoziție. A fost creat un precedent: primăria a mai renunțat odată la pretențiile față de C.A.P.S. dar dintr-un viciu de formă, hotărârea nu a fost validată. Dacă primăria renunță înseamnă se poate deduce faptul că există un interes. În rezumat în anul 1923 comuna Vișeu de Sus primea de la C.A.P.S. prin sentința Comitetului agrar nr. 265/923 o suprafață de 11.007 iugăre de pădure. Statul a cedat comunei cele 5.000 de iugăre pe care le avea ca și cotă parte în composesorat, rămânând ca diferența să fie cedată ulterior. În 1928 primăria acționa în justiție C.A.P.S.-u pentru diferența de 6.007 iugăre de pădure, proces în care a intervenit firma Groedel care nu a fost expropriată și mai ales pentru a evita o posibilă revizuire prin care să fie expropriată. Comisia de ocol a emis o hotărâre prin care obliga C.A.P.S.-ul ca reprezentant al statului să cedeze cele 6.000 iugăre. Însă C.A.P.S.-ul pentru a nu ceda din proprietatea statului a cerut revizuirea întregului proces, situație pe care firma Groedel a încercat să o evite, reușind să tergiverseze procesul ani de zile, obținând peste 15 amânări⁷⁶. Campania de presă a înregistrat un succes de etapă, respectiv în urma presiunii populației locale autoritățile au găsit o soluție de ieșire din situație, adică fost atacată cu apel care a și fost admisă hotărârea de constituire a consiliului comunal și astfel că ședința de la Curtea de apel Oradea a fost amânată pentru 7 aprilie 1938⁷⁷. În aceeași an 1937, Tribunalul Maramureș prin sentința civilă nr.739/2 iulie 1937 a fost stabilit prețul pădurii composesorale la 720 lei pentru un iugăr în urma unui raport de expertiză întocmit de trei ingineri, doi ingineri silvici și un inginer agronom⁷⁸.

⁷⁴ *Nemulțumirile țăranilor din nordul Maramureșului*, „Graiul Maramureșului”, an VI, nr. 203/24 iulie 1937, p. 2

⁷⁵ *Nemulțumirile țăranilor din nordul Maramureșului*, „Graiul Maramureșului”, an VI, nr. 203/24 iulie 1937, p. 2.

⁷⁶ I.D. *Pădurile composesorale din Vișeu de Sus amenințate din nou să fie devastate de firma Groedel*, „Graiul Maramureșului”, an VI, nr. 214/30 octombrie 1937, p. 3.

⁷⁷ I. D. *Un mare succes al ziarului nostru*, „Graiul Maramureșului”, an VI, nr. 217/20 noiembrie 1937, p. 3.

⁷⁸ AN, SJMM, Fond *Ocolul Agricol Vișeu de Sus*, dos.145/1937, f. 2.

Potrivit pretorului plății Vișeu dr. Faust Sălăjanu, într-un raport înaintat prefectului în anul 1936 din cele peste 5.000 de iugăre cadastrale primite de comună pentru pădure comunală s-au exploatat mai mult de zece parchete, însă comuna nu a plătit prețul de expropriere care de altfel nici nu a fost stabilit. Din acest material lemnos exploatat, 90% a fost comercializat, și venitul folosit pentru cheltuielile administrației comunale. Lemnul de foc și construcție a fost asigurat din pădurile posesorului. S-au înregistrat un număr de 1.138 infracțiuni silvice, din care cea mai mare parte din contravenienți nu aveau cu ce le achita, pretorul propunând ca aceștia să fie obligați să le plătească cu prestații în natură⁷⁹.

Unul din ultimele episoade ale sagalei juridice a posesorului Vișeu de Sus s-a consumat în anul 1939 în timpul dictaturii carliste când primarul lt. Col. D. Solomonescu a dispus întocmirea unui studiu privind completarea pădurii comunale care a fost înaintat Ținutului, având drept rezultat o convenție încheiată între comunele Vișeu de Sus, Vișeu de Mijloc C.A.P.S.-ul și posesorul⁸⁰.

Toată această confruntare juridică cu numeroase și intricate episoade au fost posibile datorită unui complex de factori. Unul dintre aceștia a fost ascensiunea economică și socială a evreilor care, în opinia presei locale, s-a datorat rezistenței slabe a nemeșilor „ignoranți și pehivani care dezaproba cunoștința de carte și de lumină, ca ceva nefolositor și făceau mereu caz de nobila și grozava lor origine de nemeși parcă D-zeu ar fi făcut cândva vre-o clasificare socială a creaturilor sale din Maramureș”. „Porțieșii” (plătitorii de taxe) nu au putut opune rezistență infiltrării evreilor din Galiția⁸¹. O altă cauză des vehiculată ar fi fost divizarea comitatului Maramureș, două treimi fiind atribuite Cehoslovaciei, dar în realitate vechiul comitat nu forma o unitate economică între partea de nord și cea de sud. Din această aserțiune rămân valabile pierderea munților din extremitatea nord-estică, regresul economic și comercial al Sighetului care a rămas reședința unui județ pentru doar o treime din vechiul comitat și reducerea veniturilor administrației județene. O altă cauză, mai aproape de adevăr este reducerea resurselor forestiere și anumite practici asociate cu aceasta. La mijlocul secolului al XIX-lea pădurea maramureșeană era foarte extinsă și puțin exploatată. În deceniile următoare Ungaria a intrat într-un proces de industrializare care a fost o ocazie excelentă pentru dezvoltarea industriei lemnului în Maramureș. În anii 1870–1880 apar o sumedenie de ferăstraie mecanice pe toate văile Maramureșului, pădurile fiind tăiate fără nici o acțiune concretă de regenerare. Acest val a îmbogățit câțiva din întreprinzătorii din exploatarea forestiere – Groedel și alții, care a generat și o anumită

⁷⁹ AN, SJMM, Fond *Prefectura Maramureș*, nr. inv. 1006, dos. 53/1937, f. 9–10.

⁸⁰ Idem, dos. 28/1939, f. 53.

⁸¹ Zilot Românul (pseudonim), *Problema jidovească în Maramureș*, „Gazeta maramureșeană”, an XI, nr. 15/10 aprilie 1930, p. 3.

bunăstare în Maramureș, dar a și epuizat o parte din resursele forestiere, astfel că posibilitățile de exploatare au ajuns să fie foarte reduse. Nici o altă activitate economică, în speță creșterea vitelor, nu a putut compensa pierderile suferite din cauza reducerii rezervelor forestiere. Odată cu intensificarea exploatărilor forestiere s-au încetățenit înainte de Primul Război Mondial și a continuat și după, fără concursul autorităților, anumite practici care pot fi exprimate prin termeni ca necinste, hoție în afaceri care au avut obiect pădurea. Năvala acestui tip de afaceriști nu a întâmpinat rezistența localnicilor și nu s-a ajuns nici la pedepsirea vinovaților. Nu a fost cruțată nici o formă de proprietate forestieră, fie ea composesorală, comunală, particulară, a Statului, toate au fost teren activitate „a străinilor parazitari și a românilor necinstiți”. Pădurile puține câte au rămas ar fi avut nevoie de o

„gospodărire cinstită, zgârcită, ne-a fost dat să vedem că lăcomia pitulată sub haina politicianistă sau investită cu prestigiul autorității își înfige adânc ghearele în rămășițele bogăției de altădată. Cele câteva încercări de «cooperăție forestieră menite să îndrepte răul» au fost simple asocieri imorale pentru afaceri. Acest afacerism maramureșan, care cuprinde și alte ramuri (cel forestier e ramul favorit) pe lângă răul material cauzat colectivității și țăranimii, a făcut adevărate ravagii morale, a zdruncinat încrederea în autorități și conducători, a compromis partidele politice. Azi în problema maramureșană, criza de cinste este elementul primordial”⁸².

Din înlănțuirea de știri, idei, informații, acuze urmărite și adunate într-o cronică, coroborată cu analiza unui lanț de procese și confruntări care au avut ca obiect composesoratul comun Vișeu de Sus și cel de Mijloc, cu bunurile și oamenii care au gravitat în jurul lor, pot fi formulate unele idei care pot ține loc de concluzii. Noul regim politic din România Mare, cu o democrație cu multe tare, nu s-a dovedit a fi prietenos cu proprietățile composesorale. Pe de-o parte nu le-a înțeles, ele provenind dintr-o altă evoluție istorică iar pe de altă parte, nu le-a dorit, întrucât scăpau controlului politic. De aceea, aplicarea reformei agrare, cu ambiguitățile sale a fost un bună ocazie de a scăpa de aceste reminiscențe ale unui trecut puțin înțeles și asumat și, prin expropriere, a le pune sub control politic prin administrațiile comunale. Mișcarea centrifugă de sfărâmare a integrității composesoratelor a început încă din secolul al XIX-lea dar din alte motive. Composesoratul Vișeu de Sus a fost unul din cazurile cele mai spectaculoase de rezistență la sfărâmare a integrității composesorale. Lupta pentru păstrarea integrității s-a dus în principal în sălile de judecată, dar și în forul public, generând idei,

⁸² Artur Anderco, *Afacerismul maramureșan*, „Graiul Maramureșului”, an IV, nr. 135/26 martie 1936, p. 1.

dezbateri și pasiuni. Cu toate tarele administrării sale interbelice, a mobilizat atât lumea locului, cu țărani și intelectualii săi, cât și autoritățile statului până la cel mai înalt nivel. Abundența de fapte și amănunte, unele contradictorii ale presei locale, ca principală sursă pentru descrierea coloritului local interbelic în problema composesoratului Vișeu de Sus, creionează o lume plină de contradicții aflată într-un proces de transformare dar și de crize structurale.